

فاضل عمر

شور شین جہ ماوہ ری نہ رہ پ

گرفتاریہ کا سیاسیہ یان گرفتاریا سیستہ می ژیانہ؟

شۆرشين جەماوەرى ئەرەب

گرفتاریه کا سیاسیە یان گرفتاریا سیستمی ژیانیه

حكومة تا ههريما كوردستاني
وهزاره تا رهوشه نبيري و لاوان
ريشه بهريا گشتي يا روژنامه فاني و چاپ و به لافكرني
ريشه بهريا چاپ و به لافكرني - دهوك

- نافي پەرتوكي: شورشين جهماوهری ئه ره ب
- نفيسه ر: فاضل عمر
- بابه ت: راميارى
- ديزاينا نافه روكي: عصام حجي احمد
- ديزاينا بهرگي: گوهدار صلاح الدين
- قهواره: ۱۵سم × ۲۱سم
- ژمارا لاپهرا: ۱۰۵
- تيراژ: ۵۰۰
- نرخ: ۴۰۰۰ دینار
- ژمارا راسپاردني: ۴۸۵۲
- زنجيره و سال: ۴ / ۲۰۱۱
- چاپخانه: چاپخانه رهوشه نبيري / ههفلير - كوردستان

شورپښن جه ماوهری نهرهه

گرفتاریه کا سیاسیہ ینگرفتاریا سیسته می ژ یانییه؟

فاضل عمر

پیشگوئن

پشتی جهگیربوونا شهنگسته و بنه مایین جیهانیبوونا تیگه هین نازادی و ئیکسانی و مافین مروقی، و لاوازبوونا ئایدیولوجیایی و پیروزییا دهوله تان ل جیهانی، ل ئەقان مه هین بۆرین، له هییا جه ماوهری وه لاتین ئه ره ب دهلیفه بۆ خوه دیتییه و تیرا بۆ ئیکه مین جار، نازادییا خوه دژی دهسته لاتی دهردبرن، یان ب سهر دهسته لاتا وه لاتین خوه دا گرتینه و ب دهوله تغه هلوه شاندینه یان لهر هلوه شاندینه (تونس و لیبا و مسر و یه مهن و سوریا و یین دی ل په ی) یان ژی جه ماوهر پیلان قه ددهت و دپه نگت تاکو بته له هی و بپه قت (باسی جه زایر، مه غرب و به حره یین و سعودی ژی دهیته کرن).

پرسیارا ههری گرنگ ئه وه، ئه ری ئه قه ئه نجامی نه رازیبوونه کا ناقخوهیه ژ دهسته لاتدارین گهندهل و دکتاتور و بیپلان و نه داد و نه دووربین؟ یان ژبه ر سهرنه گرتنا پرۆژه یین دهسته لاتینییه پشتی نه مانا سهرده می کولونیالیزمی ل نیقا پیشین ژ سه دسالیای بیستی (پرۆژه یین شاهانی و نه ته وه یی و سوشیالیستی و دینی و دیموکراسییا دهسته کین بزاره)؟ یان له پاتا به ری مرئییه؟ پشتی وه لاتینییه ئه ره ب بیه یقی بووین بگه هنه روژاقا و روژه لاتی ژی. یان ژی ئه قه خه لکه که ب گوهی و

بهيستنى ل سەردەمەكى بۆرى دژين، لى ب ديتنى ل ئەقى سەردەمى دژين و دووانى يا ھزرى و رەفتارى بۆ پەيدا بويە، و ژبەر ئەقى دووانى، نەشىن خوە دگەل پيشكەقتنا مروقتانىي بگونجىن.

ئەقجا، دەركارى سەربۆرا دەولەتتىن ب ناڧ ئەرەب و ئەقا ئىرۆ روو دەت، رەنگقەدانا رەوشا ھندابوونىيە د ناڧ پرسىاران و بەرسقان دا؛ نە ئەو دزانن ئەوان چ دقت نەژى دەستھەلاتدارىن وان دزانن دى چاوا سەردەرىي دگەلدا كەن!!

نەدوورە ئەقا دقەومت بۆ مە (كوردان) چىرۆك و سەربۆرا دەولەت و نەتەوہىەكى بايە يان ژى ھند گرنگ نەبايە، ھەكەر ئەم جىرانىن ئەرەبان نەبايە، ھەكەر ئەم پارچەيەك نەبايە ژ رۆژھەلاتا ناڧىن و دەولەتەكا ئەرەبى، ھەكەر ئەم پارچەيەك نەبايە ژ ئەوا دىيژنى جىھانا ئىسلامى، كو ئەرەب ژىدەر و ئاراستەكەرىن ھزر و رەفتارا خەلكى وىنە (ئەم ژى دگەلدا).. ئول دووقى دوماھىيى، ھەكەر خەلكى سلىمانىي چاڧ ل سەرھلدا نا خەلكى مسرى نەكربايە.

ژ ئەقى ديتنى و ئەقى راستىي، بۆ مە ديار دبت؛ ئەوا ل تۆنسى و مسرى رووداى و ئەوا ل لىبىيا^۱ و يەمەنى و سۆرىا و

---

۱ ئەف بەرھەمە بەرى سەركەقتنا شۆرشا لىبىيان و كوشتنا سەرۆكى لىبى هاتبوو نڧىسىن.

به‌حره‌ین رووددهت، دووری مه نینه.. رهوشا ئه‌ره‌بان وه‌کو
ژیدهری هزرا خه‌لکی مه، رهوشا مه یا ناخوه دروست دکه‌ت و
گه‌له‌ک جاران جادا کوردی هندی ب کوشتنا بسورمانه‌کی ل
بۆسنه یان ل فله‌ستینی داخبار دبت و گهرم دبت، هند ب کوشتنا
برایین خوه‌یین کورد ل هه‌له‌بچه و ئه‌نفالان داخبار نه‌بوویه و
نابت.. ئه‌قه ژی قه‌دگه‌رته ئاستی مه یی هزری و گوتارا مه یا
دینی. له‌و، هه‌که‌ر من و هه‌وه سه‌د ژ سه‌دی باوه‌ری هه‌بت کو
کوردستان نه تۆنس یان مسر یان یه‌مه‌نه، دو دۆز و دو
ده‌سته‌ه‌لات و دو گه‌لین جودانه.. لی، پیدقیه ئه‌م بزانی چ ل ئه‌قان
وه‌لاتان قه‌ومیه، تاکو وه‌لاتی گه‌هشتینه راددا خوه ب ده‌سه‌ه‌لاتیقه
په‌قاندنی. ب کیمانی وه‌کو ده‌رسه‌کا میژوویی یان سه‌ربۆره‌کا
زیندی، دی وه‌جی ژی بینین.

ژېدهرى گرتارىي

وهكو ئەم دزانين، سيستمى ژيانا ئەرهبان يان كولتورى
وان يى ئيرو و دهولەتتېن ب نافي ئەرهبى و گەلەك گەلېن ل
فەلەكا ميژووييا ئەرهبان دزقرن، كيم-زېده لسەر دو ستوونان
ئاقايە؛

ئىك: دين (ئىسلام ب تايبەتى).

دو: رهوشت و تيتالين ئەرهبان و گەلېن هاتينه ئەرهبكرن
يان ئەرهبووين.

دگەلدا كولتورى ئوروپايى كو بزاقى دكەت جەي ئىك ژ
وان يان هەردووان بگرت. هەكەر ئەم بزانيں كو ئالىي لاهوتى ژ
دینی هەقبەندیا مروقان دگەل خودای دنەخشینت و ئالیي
شەریعەتى، ئاوايى ژيانى و هەقبەندیان دیار دكەت، رهوشت و
تیتالین گەلان پارچەيى هەرى رەسەن و كەفن و خوەماله ژ
كولتورى.. دى دەستپيكيں ئالوزيى دیار بن.

ب گوتنه كا دى، وهختى ئىسلامى بەرى هزار و چارسەد
سالان، پتریا رهوشت و تیتالین ئەرهبان گوهارتین، شیا ئەرهبان
ژ كومه كا هوزین بیابان-نشین و نیف-هۆف قەگوهیزتە گەلەكى
شەهرنشین و پشكدار د ئاكارنا شەهره وارییا مروقى دا. لى،
سەرى هەرسەد سالان كەس نەهات، شەریعەتى دگەل نووہاتیین
سەردەمى بگونجینت.. ئەقجا، هەكەر ئەم لاهوتى دانینه ئالیەكى

چونكى پتر گرځيدايى كهسيه ژ ههڅبهنديين جفاكي، دى بينين، نووترين دهستكارين شهيعةتى ههڅهځپنه سهردهمى دهولهتا عهباسى، ئانكو بهرى پتر ژ هزار سالان، و رهوشت و تيتالين عهرهځى، بيگومان-پترييا وان- بو پيش ئيسلامى ههڅهځپن، وهكو سهردهم و بو كولتورى بيابانى ههڅهځپن، وهكو تهرز. نهخاسمه سهردهرييا وان دگهل ژنى و خهلكى نهئرهځ، وهكو خوه مايه و دگهل وان-ب ريكا پهروهردى- ئهو سهردهرى هاتينه باژپران.

ئهڅجا، مه بقيت نهڅيت، گهلين ئهرهځ ژ ئالىي جفاكي، رهوشهنبيري و هزرى هه ل بهرى هزار سالان دژين و پهروهرديا تراديسيونال رڅيشتين تازه ژى دهه مان سهردهمى دا راگرتينه (ههكه نهبيژم زيندانكرينه).

چاوا بت، ئهرهځ وهكو ژندهرى هزارا ههمى بسورمانان، نهشيائينه، ژ ئالىي هزرى هه ژ قوناغا دينى دهرباز بينه قوناغا فيلوسوفى و پاشى قوناغا هزارا زانستى د وارى هزرى دا پهيدا بكه ن.. ل وهلاتين ئهرهځ، ب دروستى كارهكى بهرهڅاژ دهيتتهكرن، ئهو ژى فيلوسوفى و زانست دگهل دينى دهيتتهگونجانندن. ب گوتنه كا دى، وهرارا رهوشهنبيري ل وهلاتين ئهرهځان و بين ل فهله كا وان دزڅرن (ئهم وهكو نمونه)، نهشيائينه رهوشهنبيري لسهريك ئاڅا بكه ن، بهرهڅاژ، مه ئيرو و پاشهپوژ ئيخستيه خزمه تا ميژوويى، مه هزارا فيلوسوفى و زانستى دگهل يا دينى گونجاندينه و ئيخستينه خزمه تا وي.

بهلگه يه کي گهلهک بالکيش ل في واري، گوتنا مفتيي
نه ره بستانا سعويدييه، وهختي گوتي: هزرکرن (فکر) و کافري
(کفر) بهرشينه، نهفه بيگومانه، بنيره تيبين وان زي وهکو ئيکن.
هوسا (نه هزرکرن) يان دائيخستنا مه زنترين خيرا خوداي دگهل
مروفي کري کو مه زي و هوشه، دبتنه مه زنترين خير، ههکه رچي،
پيدقيه مه زنترين گونه ه بت.

د نه نجام دا و بي گهلهک دريژ بکه م، نه ره بان دهرگه هي
هزرکرن و پيشکهفتنا هزي ل بهر خوه و گهلين بوسورمان گرتيه
و هيچ بهلگه و نيشانهک نينه، دي نهفي دهرگه هي کهنگي فه کهن!

وهکو رهفتار زي، نه ره ب هيشتا گهلهک دووري بهدوياتي
نه بووينه، بو نمونه رهفتارا وان دگهل ژنکي، ل ۲۰۱۱، هيشتا
پاشقه پوتره ژ يا ئيسلامي، کو بهري ۱۴۰۰ سالان هاتيه.

هيشتا هوشي تالاني و فهگرتنا نه ردی گهلين دي و
بهوژاندنا وان و بييه هاكرنا مروفي و ژياني، نه که سكرنا يي دي و
کولتورين دي.. زاله لسهر کهسي نه ره ب، هيشتا (ب دهفي)
سه رکيشيا مروفاني ل هليفرينين زانستي و کوسمولوجي و
هزي، دکهن!!

وهکو بهرچاف، و دوور ژ چيقانوکان بهر ديواران، ل
هزار سالييا بوري، ل نهفي دهفري، هيچ زيده هي ل کولتوري
مروفاني نه هاتيه کرن، بهره قاز، بهر پيک دايني و بزاقين

راوہستاندی پتر دھینہ دیتن. بۆ نمونہ بزاقین قاعیدی بۆ چیکرنا دہولہ تا دائیخستی و جیہادی دگہل جیہانیکرنا تیروریزمی و ہکو شیوازہکی خہباتی دژی کولتور و ہہیمہنا روژاڤا.

بۆ نمونہ؛ ل واری ہزری، پترہ ژ ہزار سالان (پشتی سہردہمی خہلیفہ مہئمونی ئہبیاسی-ساللا ۸۳۳ ز. مریہ تاکو نہۆ)، ئہڤ دہڤەرہ بی بہرہم بوویہ، نہدایہ نہ ستاندیہ. ل سہدسالیا بیستی، لہر فشارا کولونیالیزمی و پاشی لہر فشارا جیہانیبونئی، بہلکو ہندہک ژ روژاڤا وەرگرت بت، لی ہیچ نہدایہ (ہیچ پھیڤہکا رہہایہ، لی ب وژدان بکار ہاتیہ)، چونکی ژبلی میژوویں چو بی دی نینہ. میژوو ژئی، سامانہکی گشتیہ و بۆ ہہرکەسی ہہروہیہ.

ل واری زانستی، نہ بہس بی بہرہمتر بوویہ ژ ہزری، بہلکو ئہوا ہہیی ژئی؛ ئہوا وەرگرتی ژئی، خراب ب کارئینایہ.

ل واری جڤاکی، ژ درہختین بیابانی ہشکتر بوویہ.. ہیشتا ہۆزاتی (بہدوواتی)، وہکو کہڤنترین سیستہمی جڤاکی و سیاسی ل دنیاہی، زالہ و تیگہہین جڤاکا سفیل و مافین مروڤی و سیستہمی ژیانہ باژیری، نہگہہشتینہ باژیرین ئہرہبستانی. نہگونجانا سیستہمی جڤاکی دگہل جہی ژیانہ و بہرہمیی وہلاتییین ئہرہب، ہہژی ب سہدان لیکولینین ئہکادمیہ، بہلکو بشین ریکہکی ببینن، مروڤی ئہرہب (و ئہوین ل فہلہکا وان دزڤرن) ژ ئہڤی توکا بہلایں رزگار بکەن.

وهڪو ٺهڙو ٿيڳهه هم، تاڪو رادهيه ڪا مهڙن، ٺهڻه ڦهڻه ڳهڙه ته
شيواري به رهه مٿي ڪو هيشتا ل ٺاهي پهن خودانگري و
چاندييه، و شهري مهڙن، ههڪه ر ب فورم نوڙهن ڙي بن، لي
مشهخوڙن لسهر به رهه مٿي نهفتي و کانڙيڻ دي.

ل واري ٺاهوڙي، دهولهت سهري نهفتي و کانڙيڻ دي،
سامانه ڪي مهڙن (نه هڙو و زانست و تهڪنوڙجيا ٺاهوڙي) - بي
رهنج و ڪار، ل ڦان وهلاتان ڪومبوويه نازان دي ل چي خهرج
ڪهن. هيشتا ٺاهوڙا ڦان وهلاتان يا دروست، چاندي، هندهڪ
گوندي ب ديمي يان سيستم ٺاهانه ڪا ديڙين ب ريڻه ڊبن، لي
دهولهت زهنگينه.

ل واري سياسي، هيشتا دهسته لاتدار نونهري خودايه ل
ٺهري و دينقان ڙي ب ٺهڻي ٺاهه تا قورٺانا پيروڙ خهڪي بو
رازي دڪهن (يا ايها الذين امنوا اطيعوا الله و اطيعوا الرسول و اولي
الأمر منكم - النساء ٥٩) لهو، ٺيرو ڙي، خهڪ خهونان ب
دهسته لاتا خهليفه يهڪي داد ڦه ديڙين! خهونان ب هاتنا مهدي ڦه
ديڙين!

ل واري رهوشه نيري، نه بهس ڪولتوري بهدويان ل ناف
شهري هه مٿي دهولهتي ٺهه بهستاني زينديه و دڙيت، بهڪو
ڪولتوري زال و ههيمه نه داره و ڙيانا روڙانه لسهر بنه ما و
پرهنسيڙي و ب ريڻه ڊچت!

هؤسا ئەم دگههينه ئيک ئەنجامي، خه لکي ئەفي دهقەري،
ب پارەيهکي زيده، ل پهراويزي ئەفي سهردهمي دژيت؛ نه شيت
خوه بگونجيت، نه ژي بهرانبهري خوهين کولتوري ئاڤا بکهت..
ئەف قەمانا لسەر تەرمي ميژوويهکا زيپين، شاهزادهيهکي دهبنگ
و بيکەس و بي دهولەت و تانجهک لسەر سهري ل هولهکا ڤالا،
دهينته پيشچاڤين مروفي.

دهولت

ل سەدسالییا بیستی، ژ ئەنجامی جەنگا جیهانی دو و هلوەشاندا دەولەتا ئوسمانی و دامەزراندنا دەولەتین ماندیتی (انتداب) و یین نەتەوهیی، بسورمان هەمی، پشتی هەزاران سالیین دەولەتین شاهاتی و شوونگریی (خەلیفاتی) و سولتانی، راستەریی هزر و سیستەمەکی نوو بوون؛ هزرا دەولەت نە سامانی کەسەکیە، دەولەت بوو ریکخستن و پاراستنا کۆمەکا مرووفان و سامانی وان هاتیە دامەزراندن. ب گۆتتەکا دی، دەولەت سیستەمەکە بوو خزمەتا وەلاتیان، نە وەلاتی وەکو هەنگین پالە، بوو خزمەتا دەولەتینە.. هۆسا دەقەر ژ سیستەمی دەولەتا تیۆکرات دەربازی سیستەمین دی بوو؛ شاهاتییا رەها (ئەرەبستانا سعودی)، شاهاتییا دەستووری و سیستەمی نوونەراتیی (ئیراقا شاهاتی)، میرگەه (دەولەتین خەلیجی)، کۆمارین لەشکەرتاری- ئەو وەلاتین کۆدەتایین لەشکەری لی چیبووین و لەشکەری سیستەمی شاهاتی کریه کۆماری (مسر، سۆریا، ئیراق، لیبیا و یین دی).

ل ئەفی ناقبەری، من دقیت تشتەکی دەرەقی ئەفی وەرگۆهاستن و وەرگەپانا سیستەمان بیژم، چونکی خەلک تووشی هنگافتن و هلنگافتنی کر. ئەو خەلکی فییر کو کۆمەل ژ چینین جودا پیکدەیت و هەر چینەک پی خوە هندی بەرکا دریژ دکەت، تووشی هزر و رەفتارەکا بەرەقاژ بوون:

كەسى مافى خودايى لسەر خەلكى نىنە، مروّف ھەمى
ئىكسان و ئازادن. ئەقان تىگەھىن نوو و بىانى، ژ ھىنگى وەرە
دەقەر ئىخستىيە فەرتەنەيەكا ھزرى و رەفتاركى، و نەدوورە ب
سانەھى ژى دەرباز نەبت.

من دقّت بىژم؛ ب دىتتا من، رەوشەنبىرىيا گشتى ل
دەقەرى، نەگەھشتبوو ئاستى كۆماران و سىستەمىن دىموكراتىك
(ب ھەمى رەنگىن وى قە). ئەقى وا لى كر، دەستەكەكا سىياسىيا
زانا و ھایدار و فەھما ل ھنداڧ جفاكەكى دەستپىكى و نەزان و
نەساخ و پاشكەقتى پەيدا ببت.. ئەف دەستەكە، بڧىت نەڧىت،
نەشیت دگەل خەلكى بگونجت. ھەكەر ئەز زاراقى ئەدەبى
(ھاڧىبوون)ى بكار بىنم، دى شىم ئەوى ھەڧبەندىيا دەستەھلاتدار-
خەلك بەرچاڧ بكەم.

ھۆسا ئەو جوداھىيا ئاستى شەھرەوارى (فرق المستوى
الحضارى) ل ناڧبەرا روژاڧا و وەلاتىن پاشكەقتى، دەربازى
دەستەھلاتدار و كۆمەلان بوو ل ناڧ ئەقان دەولەتىن نوو
پەيدا بووین؛ دەستەكەكا زانا و زەنگىن، دەستەھلات تاڧو و پاوانكر
و كۆمەلەكى نەزان و نەساخ و ھەژار لىن پىنىن وان ھىشتا
نەزانتر و نەساختر و ھەژارتر لى ھات.

د ئەنجام دا، ل شوونا شاھەكى (داد يان زوردار)،
دەستەكەكى دەستەھلات ستاند.. و ھەكەر ئەم بزانىن كو بەھرا
پتر، دەستەكىن داد دەگمەنن، دەستەك، پتر وەكو رەڧدا گورگىن

سباتى رەفتارى دكەن؛ ھەر ئەندامەك خوەپەرئىسە و بزاقى دكەت ل پىش بمىنت، ئەقجا ھەرئىك پتر خوە بۇ سەرى دەستەكى و سىستەمى وى دچەمىنت دا پتر بياف و دەلىقە و رى ھەبت بۇ پتر كۆمكرنا سامانى و دەستەھلاتى.. ئەقجا قۇچى دەستەھلاتى، ل شوونا پان بىت، چونكى دەستەكەك دەستەھلاتدارە نە كەسەك، پتر تىژ دبت، تاكو وا لى دەيت، دەستەھلات وەكو قۇچىن مسرى لى دەيت!!

ب ھەمان ئاوا، چونكى ئەف دەولەتە خىرا خودىيە بۇ ئەقان دەستەك و كەسان، دەولەت پىرۆزتر دبت ژ مروقان؛ سىستەمى ھەيى پىرۆزتر دبت ژ مروقان، ئىمناھىيا دەولەتى و راگرتا وى، ژ خەلكى گرنگتر لى دەيت..ب گۆتنەكا دى، سىستەم دبتە سەنتەر و خودانى ھەرتشەكى، و مروف دبتە راگر و ھلگرى وى.

ھۇسا مروف دبتە مىروويەكا پالە ل ناف كونمىروويى و بەھايى وى ھندى بەرھەم و سەرنخوونىيا وى يە بۇ دەولەتى و خودانىن وى (دەستەك يان پارتا سەركىش- الحزب القاند). ب گۆتنەكا دى، ئەو كەسى ب رۆلى پالەى رابىت، وەلاتىەكى شەرىفە^۲ و دەستەھلات جھەكى ل ناف گوھدار و خوەشمروقان ددەتى، و يى ب ئەفى رۆلى رازى نەبت، تووشى زنجىرەكا

---

^۲ دروشمى بەعسيان (كارى تە شەرەفا تە يە، يى كارەك نەبت، شەرەف نىنە) باشتىن بەلگەيە.

سەر دەریین ئەنتیکە دبت؛ ژ نه گوهدار و یاخی دەست پێ دکەت،
د فەرته نه کار را دەرباز دبت، ل خاینی و تاوانباریی و تشتین
خرابتر ب دوماهی دهیت.

هۆسا، وهک مهلا دبیزن (به لا ته شیبهه) ئەف دەسته کا
دەسته لاتدار پرەکا سیراتی دادن و ئەوی وان قیبا ب پاله فری د
سەر را دبهن و ئەوی وان نه قیبت، دبیزنی: دەسته لات و وهلاتی
به ههشت ل ئالی دییه، هه کهر ته بقیبت لسەر دەزی بگه هیی.. ئەفه
تو و پرا دەزی پوولایی!! هه له بهت هه کهر دەزی نه چت، نه ژ
پیی و بی بپرت، پاله وانەک زیرەک دقیت دا ژ خانا هه ژارین نه زان
دەربازی خانا دەسته لاتدارین زهنگین بیت.

د ئەنجام دا، ئەوا ب سەر بیژینگا ئەفان کۆمه لان که قتی،
سەر کۆمارین شاه و خهلیفه بوون. وهکو ئەم دزانین، شاه و
خهلیفه ب رهها خوونی و دینی دەسته لات و هردگر، لی
سەرۆک کۆمار ب پشتەفانی و دهنگین خهلی دەسته لات
وهردگر!! ل فر دهنگین خهلی بوونه رهها خوونی و دین.

ئەفجا هه قذری و ئالیسهنگی پهیدا بوو؛ دین و رهها
خوونی ناهینه گوهارتن، لی رهئی و بوچۆن خهلی دگه ل بایی
گشتی دهینه گوهارتن!! داکو سەرۆک-کۆمار و دهستهک، رهئا
خهلی وهکو دینی و رهها خوونی لی بکهن، پیدقیه یان خهلی
بکهنه (پهز- ب مانا گوهداری و پیگیری و خوه د که ندال و
سوولی دا هافیزتنی) یان ژ هه لبژارتان بگونجین.

هۆسا ل ھەمی وەلاتین ئەرەب، سیستەمەکی سیاسی پەیدابوو، تیقلی سەرڤە دیموکراسییە (پروسیسا دەنگدانى) و ناڤەرۆک و گەوھەر (رەفتار و پیرابوون) دکتاتۆریەکا خرابتر ژ سیستەمین شاھاتی و سولتانى!!

ئەڤە رەخەکی دیمەنیە، ل رەخى دى، کۆمەکا بویەر و رەفتارین ناخوھى و دەرەکی ئەو ھەڤسەنگییا دەستەلاتداران ل سەر بنەمایى زانا-نەزان، فەھما-نەفام، تیگەھشتى-تینگەھشتى ئاڤاکرى، لاواز و ئالیسەنگ کر (بى دەستەلاتدار ھەست پى بکەن). ئەو فاکتورین ھەڤسەنگى تیکدای، ئەڤەبوون: پەرودەھىیا مۆدیرن، جیھانیبوون (ڤەبوونا سنوران، زیدەبوونا ھەڤبەندى و تیکەلیان، مافین مروڤى، شکاندنا پیرۆزیا سیستەم و دەولەتان بۆ بەرژەوہندییا مروڤى، ..ھتد)، ئەنتەرنیت و سەتەلایت... ئەڤانە ئاستى ھەڤبەندیان و دیتنى و رەوشەنبیرییا خەلکى بلندکر، لى دەستەلاتداران، ئەڤ رەوشا نوو، ئەڤ ئالیسەنگییا نوو، نەدیت، د ئەنجام دا، ھەڤسەنگییا جڤاکى (ل ناڤەرا نەزانى رازى ب ئەوا خودای بۆ نڤیسای دگەل زانایى ھەیمەنەدار) ھەژییا و پیدڤى ب ریزبەندیەکا دى بوو، پیدڤى ب سیستەمەکی دى بوو، بۆ ئاڤاکرنا ھەڤسەنگیەکا دى ل ناڤەرا دەستەلاتدارین خودان ھەرتشت و ھەژارین نەدیر (لى فەھما و زاناتر).

داکو کورت ڤەبرین، خەلک (چ مۆدیرن چ شوپپاریز) روژ بۆ روژى پتر تیدگەھن و ئاستى شەھرىنى و شەھەزاییا گشتى

بلند دبت و دهولت (دهولتتا نهتهوهیی و نهتهوهیی)، کۆپی-
پیستهکا کولتوری دهقهرییه؛ بهرماییکهکا کهشهفریت و دوروویا
دهولتتا سولتانی و خلیفهییه (یین خراب)، لئ ب تهکنولۆجیا و
شههرهزاییا سهردهم.. ئەف ههردو ئالیه، پیکفه ناژین!!

سەردەمى مەۋقى

داكو ئەم باشتر تىك بگەھىن، باشترە پانورامايەكا
ھەقسەنگ و ھەمەرەنگ ب دىتتەن جوداجودا لسەر مەۋقى
بەرچاڭ بگەھىن. ب گۆتتەكا دى، ئەرى مەۋقى چىە، مەۋقى كىە؟

وھكو ئاشكرا، تىگەھى خوەجھ و خوەمال بۆ مەۋقى ل
دەقەرا مە، ھەكەرچى ھەمان بۆچۆن و دىتتا دىنە، لى رەنگە
تىكنەگەھشتەك ئىرۆ پەيدا بويە و پرسیارا مە: مەۋقى چىە؟
ھەكەر نەھىتەكەرن، رەنگە رەقىنە ژ راستىەكا تال، راستىيا
ھىدابوونى ل ناڭبەرا كۆلتورى دىنى و كەلەپورى و زانستىن
ھەقچەرخ.

ئەرى مەۋقى د ھزرا خەلكى رۆژھەلاتا ناڭىن دا، چىە؟
ئەركى وى چىە؟ رۆلى وى د ھەبوونىدا چىە؟ ئارمانچ ژ ھەبوونا
وى چىە؟ دوماھىك چىە؟ ب دىتتا من، ل ھىدەك كونجىن كۆلىجىن
رەوانناسىن نەبت، ئەڭ پرسیارانە، ھەكەر قەدەغە نەبن، خەتەرن
بۆ مەۋقى!!

ئەڭ، ئانكو پرسیار نەكەرن و نەبوونا بەرسقىن بەرھۆز،
يان ھەبوونا بەرسقىن تابۆ و پىرۆز، مەۋقى پاش سەردەمى
مىكروئىسكۆپى تووشى دووانىەكا خەتەركرىە.. وھكو ھزر و
نەدوورە رەفتار ژى ل سەردەمى بەرى رىئىسانس و
تەكنۆلوجىيى دژىت و وھكو ژيانا رۆژانە ل ئەقى سەردەمىە.

چاوا بت، ل روژهلالاتا ناڤين، ل ئاستى ئەكادىمى ژى،
پىناسا دىنى بۆ مروڤى، لسەر ھەر پىناسەكا دى زالە و گەلەك
جاران، دىتنەكا بى ھەڤرکە.. چونكى رەئىين دى، ھەكەرچى دەينە
خواندن، لى د ناڤ خانە كافرئى دانە يان بەرھەمى ھزرا روژاڤا
دژ و نەيار و كافرە.

ل قر، مروڤ بوونەوەرەكى مسمتە ژ ئاخى و جانى پىروژ
تيدايە، ئارمانج ژ ژيانا وى، خوہ تافىرکرنە ژ گونەھەكا ئەزەلى، دا
خوہ بەرھەڤ بکەت، ڤەگەر تە بەھەشتى. ھەلبەت پشتى دايک و
باب ب گوهداريا ئىبلىسى ھاتينە گونەھبارکرن و ب دەرکرنى ژ
بەھەشتى ھاتينە سزا دان.. ئەڤە ناڤەرۆکا فىلوسوفيا مە يە، ل دۆر
مروڤى و ژيانى.

لى، ل دنيا دى، نەخاسمە ل روژاڤا، فىلوسوفيا مە و
رەفتارين مە، ل پشکا ميژوويى دخوين.

ل روژاڤا، ژ ئەنجامى ڤەژياندا فىلوسوفيا يەونانستانى
و پيشكەڤتتا تەکنولوجيايى، نەخاسمە ھليڤرينين وارى ستيرناسيى
و ديتنا خانەيا ئەرکدار (الخلية الوظيفية).. کۆمەكا تيورى و ديتن
لدۆر مروڤى پەيدابوون، ھەميان مروڤ کرىە ژيدەر و ئارمانج.. د
ئەنجامدا، مروڤ (وہکو بوونەوەرەكى ڤەھما) ژ بوونەوەرەكى
بيھيز و نەزان، بوويە سەنتەرى گەردوونى.

پاشی، لسەر بنه‌مایى مرۆف سەرورەر، ئارمانجا هەبوونا
وى بوو ژيان و هلیقپین (زانین).. ئەقجا دو ئەرکین سەرەکه بۆ
دەولەتى و دەستەهلاتى پەیدا بوون: ئیک، پەیدا کرنا باشتەین
ژینگەھ بۆ بەختە وەرپیا مرۆفی (هەر مرۆفی هەبت و گیانە وەرەن
ژی). دو، گەرەن ل راستی ب ریکا زانستی.

هۆسا، ل رۆژا، تیورپیا تاکە کەسى ئیکسا و ئازاد
پیشداچۆ و هەمی سیستەمەین ژیانى لسەر ئاقابوون.. بۆ نمونە؛
دیموکراسیین رۆژا قایی نمونە یەکی پراکتیکی ئەفی تیورپینە ل
مەیدانا سیاسەتی و کارگیریی.. مرۆفی تەک، بچووکتەین یونیتا
کۆمەلیە، ئانکو خانەیا زیندی د لەشیدا چ رۆل دگێرت مرۆف ژى
و هلی هات.. هەرکەسەک ل جەهێ خو، گرنگە بۆ کۆمەلی، نە
بەرەقاژ. ب گۆتتەکا دی، کۆما کەسان و رۆلین وان، جقاکی
پیکدئین، نە جقاک لسەر وان دابەشبوویە، وەکو ئەم تیدگەهین.
ئەف خالە (تەکی ئەرکدار بچووکتەین یەقەکە ل ناف کۆمەلی)
گەلەک گرنگە و جوداکەرە ژ تیورپین دی.

ل رۆژەهەلاتا نافین، کو هیشتا خیزان بچووکتەین یونیتا
کۆمەلیە و هیشتا کۆمەل گرنگە نە تاکەکەس، ئازادی و
بەختە وەرپیا کۆمى بوونە بنەما و شەنگستە و مرۆف دارەکە ل
ناف دارستانەکی.

ئەقجا، کەس باسی ئازادیین کەسى، مافین کەسى، شیانین
کەسى، هیقی و ئارمانجین کەسى ناکەت.. لی بازارى ئازادییا

گەلان، مافین گەلان، هیقیین گەلان، گەلەک گەرمە، چونکی کۆمەل
(لەشی مسمت) گەوهەرە نە کەس (خانەیا ئەرکدار).

نەدوورە ھندەک باسی دو کولتورین ژیکجودا بکەن.. ئەقە
مژارەکا رەوايە بۆ دانوستاندن. لی، نابت ئەم ب زمانی
میتۆلوجیایی باسی کۆمپیوتەری بکەین و ب زمانی زانستی باسی
ئەدەبی بکەین و ھەیرانوکان ب رۆبۆتەکا جوان بیژین!!

ل قر ئەم دگەھینە راستیەکا تال؛ ئەم خەلکی رۆژھەلاتا
ناشین، لەسەر دەمی خوە ناژین. ئەم ل ئەختەرەکا دی دژین، ئەم
دیین و باوەر ژ چاقین خوە ناکەین.. ئەم دووندەھ و بەرھەمی
گوھاریینە؛ ئەم زادەیین شەھرەوارییا بەیستنیئە، وەکو من بەری
چەند سالان ناقری. مە چاف پەردەکرینە یان ب ھیزا مەژی
کۆرەکرینە و گوھین خوە مەزن و فرەھ کرینە!

گەنج

كۆمەلەن رۆژھەلاتا ناڧىن، ب ژى، ھەردەم كۆمەلەن گەنج، چونكى گەلەك زارپۆكان دېن و پتر ژ ژنەكى دئىن.. ئەف ھەردو ئەگەرە، دگەل ھەژارپى و نەساخىن، دېنە ئەگەرە خەلك زو بمرن و تىكپراييا ژى كورت بت، ئەقجا، پىر كىم بن و زارپۆك و گەنج پترىيا كۆمەلى بن.

گەنجاتىيا ژى، گەنجاتىيەكا سەختەيە ھەكەر گەنجاتىيا رەفتارى و ھزرى دگەلدا نەبت. ھەكەر ئەم ھەردو بابەتان (كۆمەلەن پرائى زارپۆك و گەنج- گەنجاتىيا ژى) لىك بەدەن، پىدقە بابەتى گەنجان گرنگترىن و پىشترىن و سەربارتىن بابەت بت لسەر مېزا ھەر دەستھەلاتدارەكى، ل ئەقان وەلاتان.

ل فر پرسىار ئەو؛ ئەرى ئەقان دەولەتان بەرنامەيەك بۆ گەنجان ھەيە؟ (بۆ زانن، ھەمىان وەزارەتا گەنجان ھەيە!). وا ديارە شاشىين ستراتىجى ل ئەقى وارى ھەنە. بۆ نمونە؛ وەزارەتىن گەنجان، گەنجان ب وەرزشى مژوول دكەن، و نەدوورە ھندەك رەوشەنبىرىيا دەولەتى ژى. لى دو پىدقەين گرنگىن گەنجان، نە ژبىركرىنە، تابونە، ئەو ژى پارە و ھەقالىنىيا نفشى دى (ئەز نابىژم جنس، چونكى مەرج نىنە ئازادىيا جنسىا رەھا ھەبت، دا گەنج ھەست ب ھەبوون و تىرىي بكت).

هاویشکرنا گه نجان ب وهرزشی تهن، شیانین وان بین
هزری و جنسی ژبیرکرینه و گهنج وهکو مه کینه یه کا بیجان نیشا
دایه. گهنج مه کینه یه کا زه قله کان تهنی نینن. نه دووره ل واری
هزری گهنج هه وجهی پیگه هاندنی بن، لی بیمه ژی و بیهوش نینن،
به ره قاز دشین ئافرانندی بکن، نه خاسمه وهخت و تین و شیان
هه نه.

**ئهف پارچه کرنا گه نجان و کوشتنا شیانین وان بین هزری
و جنسی، بوویه ئه گهری کومه کا ئارپیشه بین دی، وهکو:**

ل هندک دهوله تان، ئه ره بستانا سعودی وهکو نمونه، بو
کونترول کرنا هیزا گه نجان، گهنج به رهف دینی و سه له فیه تیقه برن.
د ئه نجام دا، دو تشتین خه تهر ژئ پیدابوون؛ ئیک،
خوه زیندان کرن د ناف کولتوری خوه دا و ههمی کولتورین دی
وهکو دژمن دیتن، چونکی چو کولتورین دی مروقی نابنه
به هه شتی. ئه فی و لی کر، گهنجین سعودی پتر وهکو جهوویان
هزر بکن ژ بسورمانان، ئانکو خودایی گه ردوونی بوو خودایی
وان تهنی. دو، ئه ره ب سهروه ری و مه زناهییا خوه د میژوویا
قه کرنا وه لاتین خه لکی دا دبینن (ئیرو ژی دبیزنی ئه فی کریاری
قه کرن، نابیزنی قه گرتن یان ستاندن)، ئه قجا رفیشته کا گه نجان
پیدابوون، ئیک هزر و ئیک ئارمانج د سه ری وان دایه، ئه و ژی
قه گرتنا وه لاتین دی یه. دا گه له ک دریز نه که م، د ئه نجام دا،
ئه فغانستانا تالیبان ب سه روکاتییا ئوسامه یی قوره یشی پیدابو،

خو په قاندين و هكو چه كه كي مؤديرن پهيدا په ايدابوو... نه فيانا ژيانى
و حهزا مرنى (خوه كوشتنى و خه لكوشتنى) پهيدا بوو. ئه فا
دوماهين نووترين بهرهمى هزرا ئه ره بانه بو جيهانى! همى
بهرهمى سهره دهرييا خه له ته دگه ل گه نجان، همى ئه نجامى
ئاراسته كرنا شيان و تينا گه نجان به ئارمانجين خه له ت و
نه مرو قانى!

هندهك وه لاتين دى، مسر و سوري و ئيراقا كومارى و
بين دى، بو هه مان ميره مى، گه نج به ره ف شو فينيا نه ته وه يقه
برن. ئه قى و ا لى كر، رفيشته كا خونگه رما شو فينيست پهيدا ببت،
هم دژاتيا نه ته وه و كومين نه ئه ره ب د نا ف خوه دا بكه ت، هم
وهكو نه يار ل ده رقه ي سينورين وه لاتين ئه ره ب بنيرن. بنيره
دژمنيا ئه ره بان دگه ل همى نه ته وه بين ل نا ف ئه وا ديژنى
(وه لاتى ئه ره بان) و دگه ل جيرانين وان. ئه م كورد نمونه يه كي
زيندينه، ژ بهرهمى ئه وى دژمنكاريا نه ته وه يى. ل شوونا
پيگه ژيانى سياسه تا نه هيلانى هه يه، ل شوونا دانپيدانى كو بهرى
وان ئه قه وه لاتى مه بوو و پيدقيه ئه م دوونده ها ئيرو بين، ئه م
بوونه مشه خت لسهر ئا خا وه لاتى خوه، ئه قى هم جقا كه كي
نه ئارام په يدا كر، هم دائيخستى و چاقترساى ژ هيزا ده رقه. له و،
هه ر ده وله ته كي و گه نجين وى پيرا، خوه دابوو بهر سيبه را
شيره كي نا قنه ته وه يى. ل ئه قى هه قبه نديى، بهس گه نجان ژى و
شيان دوړاندن، چونكى دقنيا هه و وهكو هه قال سهره دهريى دگه ل

بکەن، ھەم وەکو نەیار!! ئەڤە ژێ چیکرنا شیزۆفرینیایی نەبت، ئەز نازانم چیه.

ھەر وەسا، گەنجین گەلەک وەلاتان- ب ناڤی رەسەنیی و خوەپاراستنی، بوونە ئیخسیرین ھەیمەنا بەھایین جفاکی و بوونە مەکینەیین چیکرنا پاشکەڤتنی. ل ئەڤان وەلاتان، گەنجین وان ھیشتا ل بەر دەرازییکا میژوویی دودلن، نەدویرن ل دەرڤە بژین، نە ژێ دزانن بەینە ژۆر و پشکداری چیکرنا میژوویی ببن.

ئەڤجا، ژ ئەنجامی ھەڤسەنگنەکرنا ھەرسی شیانیین گەنجان، کوشتننا وان ب میژوویی و بەھایین جفاکی، شاش پەرودەدەکرنا و ئاراستەکرنا شیانیین وان، دانانا سینۆرین ناڤخوویی (نفسی دی، نەتەو و دینین دی) و سینۆرین دەرەکە (ترساندنا وان ژ دیگەرەن-الاخر)... گەنج و شیانیین وان بوونە قوربان و بیافی ڤەڤەتیانی ل ناڤبەرە وان و خەلکی دی ھند فرەھ و مەزنبوو، ھیڤیا ڤیراگەھشتنی نەمایە.. لەو، گەنج ژ خوہ و خەلکی بیزاربووینە، بووینە قونبەرە و خوہ ب خەلکی و رژیمن خوہ ڤە دپەقینن.

ب دیتنا من، ئەڤە یە ئەنجامی سیاسەتا خوہەر و ڤیچ، ئەو سیاسەتا گەنجی و شیانیین وی و پاشەپۆژا وی بو خوہ نەکەتە ئارمانج، بەلکو بندەستکرنا وی و کۆنترۆلکرنا شیانیین وی بکەتە ئارمانج.. دی ئەڤە بت ئەوا ئەم دبینن.

پیدقیه گهنجاتی وهکو سامانهکی نهتهوهیی بهیته دیتن و
وهسا سهردهری دگه لدا بهیته کرن.. سامان ژی ئه وه تو بو
به ره ماندنی بکار بینی، نه د کونجه کیفه زیندان بکه ی نه ژی پوچ
بکه ی.

دەلىفە ھەبت، پىرانى دى رايونلار كىما زەنگىن و بزاقى كەن سامانى
(دادوھرانەتر) دابەشكەنەڭە.

د مېژووينا، مرقان گەلەك رېك، ھەم بۇ ھەقسەنگىي
ھەم بۇ ئاليسەنگىي جەرباندينە. د ئەنجام دا، وەكو سەربۇر و
ئەزمون، ھەر جفاكەكا ھەقسەنگى پاراستى، دۆمدرېتر و
راگرتىتر بوويە ژ يىن ئاليسەنگ، كو تۇقى ھلوشانا ناخوھىي د
ناڧ كۆمەلى دا بوويە (ب گوتنا كوردان؛ كرمى دارى ژ دارى
بوويە).

بەرچاقتىن ئەزموننا بسورمانان، زكاتە.. زكات بۇ
كۆمەلېن بچووك و دەستېيىكى، باشتىن ميكانىزنا دروستكرنا
ھەقسەنگىيا جفاكى بوويە، ھەلبەت ب رىكا دابەشكرنا پىشكەكا
سامانى ب رەنگەكى بەردەوام ژ سەرى بۇ خواري.

نھۆ، ل كۆمەل و دەولەتتىن پىشكەقتى، باج ئەوى رۆلى
دگېرت.

ل دەولەتتىن بسورمانان (نە خاسمە يىن ئەرەب) نە (بىت
المال) مايە، نە ژى شىيائە سىستەمەكى باجى دارپىژن، پى بشىن
ھەقسەنگىي بىخنە گەرا سامانى د ناڧ كۆمەلى دا. ئەقجا، ل ئەقان
وھلاتان، حوكمەت بخو، دگەل سەرمایەداران، بوويە ژىدەرى
چىكرنا ئاليسەنگىي!!! ئانكو دەولەتى كرمى خوھ چىكرىە و

بەردەوام كرم دەولەتى دكەپوژت تاكو تىقلى دەرقە و سەرقە
دمىنت.

ئىك ژ گرفتارىين دى يين دەولەتتەن ئەرەب دروستكرين؛
سىياسەتمەدارين بازارگانن (چ ئو بخوہ چ دۇرماندۇرى وان-
تونس و مسر باشترين نمونەنە)، كو ھەم سىستەمەكى گەندەل
و گەلمىژ، ھەم كەقنارە دروستكرىە. د ئەقى سىستەمى
دەستەھلاتدارىيدا، ھەقەندىيا سىياسەتمەدار- بازارگان، خەلك-
سىياسەتمەدار، خەلك- بازارگان ب رەنگەك دى ھاتىە دارىشتن،
تىدا سىياسەتمەدار و بازارگان بووینە ھەقپشك و خەلك (بى
چەنگ و پەر) ماينە لىبەر دلۇقانىيا بازارگانان. ئەقى ھەقەندىيا نە
مەنتقى و نەبەرھۆز و بەرھەقازى سىستەمىن ھەقچاخ ل ھەمى
دنىايى، دەولەتتەن ب ناف كۇمار يان دىموكرات يان
پىشكەقتنخواز.. كرىنە دەولەتتەن بازارگان و سەرمایەداران!!

ژ ئالىيەك دىقە، ئابۇرا پترىيا وەلاتتەن ئەرەب، ئابۇرەكا
چاندنى و كەوال خودانكرنى بووینە، دگەل سەدسالىيا بىستى،
ھەوجەبىيا مرۇقى بۇ تەكنۇلۇجىيى، كو ل رۇژاڧا و نھۆ ل
رۇژھەلاتى ژى دەيتە چىكرن، وەلاتتەن ئەرەب كرنە بازارپەكى
بەرفرەھ لىبەر بەرھەمى رۇژاڧايى، بىي دەرامەتى چاندنى بشىت
ژىانەكا ھەقچاخ بۇ جۇتیارى ئەرەب پەيدا بكت!! ئەف (تىرا
نەكرنە)، جۇتیار بىھىقى كرىە بشىت ب بەرھەمى خوہ ل ئەقى
سەردەمى بژىت. ھەلبەت، ل ھندەك وەلاتان، بەھايى نەفتى و

دابه شکرنا پارهی وی (بهروخت) ئەف کیماسیە ل ولاتین خودان نهفت، فهشارتیە. بهس تاکو کهنگی؟ ههلبهت تاکو نهفت خلاس دبت، هینگی ئەفه دی بته گرفتاریه کا سهرانسه ری، ههکه ر جووری بهره مئینانی و دهرامه تی نههیته ههچاخکرن و گشتیکرن.

چاوا بت، ژ ده رکاران دیاره، ولاتین ئه ره ب پلانەکا ستراتیجی بو سه ره ده ریکرنی دگهل سامانی (وهکو ژیده ری ئالیسه نگیا کومه لی) نینه، سیسته مین پتر سه نگا خوه ئیخستیه سه ر بیده نگیا خه لکی وهکو پیقه ری رازیوونی و بو راندنا روژان، وهکو ریزنه گرتن ل ده می کوم، گه له ک بهرچا فه.

ستوون ۲: جنس

دووهم ستوونا (هه فگرتن-ژیکچون) ا جفاکان یان دووهم ژیده ری شه ره نیخی د نا ف جفاکان دا، جنسه. جنس وهکو میکانیزما پاراستنا نفشی مرو فی و خوه رسکا به رده وامییا ژیان، وهکو ژیده ری خوه زیده کرنی و دهستی هیژی و شیانان- ب زیده کرنا که سان، وهکو ژیده ره کی خوه شی، وهکو ره نگه کی بازرگانیی.. ئالاقه کی گرنگی پاراستن / هلوه شاندا هه قبه ندین جفاکی بوویه.

هه که ر دیسا که قنه جفاکی بسورمانان بکهینه نموونه کانی چاوا هه قسه نگیا جنسی پاراست بوو، دی ره نگه زه نگینه کا

سهر بؤرى، ئەز نابيژم نموونه بيا وي (ل وان سهردهمان) بينين،
 بهرانبهر رهنكه سهردهدهريهكا سادة و خشيمانهيا ريتهريين ئيرو!
 بهرى (لسهر دههمى دهولهتتين ئيسلامى وهكو نموونه)، ل
 روژهلالاتا نافين، ههفسهنگيا جنسى د جفاكى دا، ب ئەقان رهنگان
 دهاته پاراستن:

• **خيزان:** ئەفه ههقبهنديهكا شهرعيه ل ناقبهرا
 زهلامهكى و ژنكهكى يان پتر (تاكو چار ژنان رهوايه). دهستپيكا
 ئەفى ههقبهنديين ب بالقبيقه گريدايي بوو، نه ژىيهكى ستاندهرد
 (۱۸ سالى وهكو نموونهيهكى روژاقايي). ل وان سهردهمان،
 چونكى كۆمهل پتر ژ گونديان پيكداهات، زوو ژنئينان، رهوشتهكى
 بهربهلاف بوو؛ ههم دا دهستى كارى پهيدا بكن (زارۆك ب
 دايبابان را بگهن)، ههم كاما خوه دابهينن، ههم خوهپرسكا
 نفشپاراستنى تير بكن. ل خيزانى (ژن و ميړى) كۆمهكا ئهرك و
 مافين گيرو و بين ههيا، لسهر ههردو ئاليين گريبهستى ههنه،
 ئەفه جهئ هندی نينه هندهكان ژى باس بكهين.

• **بئ-خيزان:** ئەفه رهنكهكى خوهتيركرنا جنسيه، بئ
 بارئ ههقبهنديين بكهفته سهر زهلامى يان مافهكى گرنك ژنكى
 ههبت. ل سهردهميين بهرى چهندين جوړين ئەفى ههقبهندييا
 نهخيزانى ههبوون، ژ وان: كۆله (العبدة) و جيړى (الجارية) ژ
 ههميان ناقدارترن.

• شووکرنا بهروهخت: ئەڤه رهنگه مههرکرنهکا بهروهخته بۆ کهسین دووره وهلات یان زړبههر و نهڤین ههڤبهندیهکا دۆمدریژ دروست بکهن. ئەڤ مههرکرنه بۆ رهواکرنا ههڤبهندییه، ژ ئالیی دینیڤه (دا نه بته زنا)، نه بۆ تۆمارکرن و دهمانا مافین ژنکییه. د شیعەتی دا، دبیژنه ئەڤی ههڤبهندیی (زواج متعة) و هندەک دبیژنی سیخکرن. ل ناڤ سونهیان تاکو ئەڤی دوماهیی، ئەڤه ب (بیدعة) یان (زنا شه‌رعی) دهاته ناڤکرن. لی نهۆ، هندەک مه‌لایین سونه ب ناڤی (زواج مسیار) ناڤ دکهن و رهوا دزانن، نه‌خاسمه پشتهی هندەک جوداهی دگهل (زواج متعة) بۆ دروستکرن.

چونکی مه‌ره‌م ژ ئەڤی ریژکرنی لیڤولین نینه، ئەڤ نمونه به‌سن، ده‌لیڤه‌یین خوه تیرکرنی د کۆمه‌لی کهڤن دا (بۆ زه‌لامی) به‌رچاڤ بکه‌ن. وه‌کو ژ ئەڤان نمونه‌یان دیار، دینی و تیوریزانین بسورمان، چو ده‌لیڤه بۆ زړبه‌رییا زه‌لامی ژ جنسی نه‌هیلاینه: ژنومیڤری (تاکو ٤ ژنان)، جیڤری و کۆله (هندي هه‌بن) - ئەڤه وهختی زه‌لام ل مال، و ژنومیڤریا به‌روهخت (زواج متعة) و مسیار) - وهختی ل وه‌غه‌ره‌کی بت.

ئیرۆ، هه‌می جیهانا ئیسلامی (شیعه ژی) - خودانین زه‌واج متعه - دگهلدا) د ئالۆزی و ته‌نگاسیه‌کا مه‌زن دانه، چونکی زړبه‌هری و ئالیسه‌نگیه‌کا مه‌زن ل واری جنسی هه‌یه؛ ژنئینان و ژنئینانا زوو - ژبه‌ر ره‌وشا ئابۆری و پیدڤیین ژيانا هه‌ڤچاخ - هند

ب سانہی نہمایہ، کولہ و جیری نہمایہ یان قہدہغہبووینہ...
(زواج متعة و مسیاری) بہینہ حہلالکرن ژی، ہہوجہی حہلالکرن
جفاکینہ بہری یا دینی، و دہرگہہین دی ہہمی، یان حہرامن، یان
قہدہغہنہ، یان نینن.. ئەقجا چارہ چیہ؟

ستوون ۴: دەستہلات یان کۆنترۆل

بہری، دەستہلاتا باژیران ژ چی پیکہاتبایہ و چاوابایہ، ب
ہیزی (و دووقہلانکین وئ)، ئەرد و خەلک و بہرہمی ہہردووان
کۆنترۆل دکرن و خوہ لی دکرہ خودان، تاکو خودانہکی دی بۆ
پیدا دبوو. ہینگی، دەستہلات (ئەرد و خەلک و بہرہمی
ہہردووان)، وەکو ہەرتشہکی دی ب میرات بۆ خەلکی
دەستہلاتدار دما. لی دگەل وەختی، دگەل بەلاقہبوونا تیگہہین
ئازادی و ئیکساییا مروقان.. تیگہہی دەستہلاتی ژی ہاتہ
گوہارتن و دەستہلات ژ کۆنترۆل و خوہ سہپاندنی و میراتی،
بوو ریکخستن و پاراستنا ئەردی و خەلکی و بہرہمی
ہہردووان- ہەلبەت بہرانبەر مووچہ و مافی بریاردانئ. ب
گۆتتہکا دی، دەستہلاتدار ژ خودانیی بوونہ زیرہقان.

ل رۆژہلاتا نافین (و جیہانا بسورمانان ب گشتی)،
نوژہنکرنا کۆملان و شیوازین دەستہلاتی، نہشیان خوہ ژ
قالبی کلاسیک رزگار بکەن. گەلەک جارن ناف ہاتتہ گوہارتن،

لی ناقه پوک و هکو خوه ما (دهسته هلات خودانا خه لکی و ئه ردی و بهرهمی ههردووانه).

د ئه نجامدا، ئالیسه نگیه کا مه زن ل ناقه به را هزروبیر و گو تن و رهفتارین دهسته هلاتی پهیدا بوو؛ هزروبیر و گو تن سه رده مانه نه، لی رهفتار هه مان رهفتارا سولتان و شاهان و هه یته یین وانه.

ئه فه هیفینه کی فه رته نییه: تو تشته کی بیژی و تشته کی دی بکه ی! تو مافی هلیژارتنی بدهیه خه لکی، لی بهر بژاره ک ته نی هه بت، ئه و ژی تو بی! تو سیسته می دکتاتوری ل هه می ئاستان شه مزار و رووره ش بکه ی، لی هه مان رهفتارین وی بکه ی!

داديا جفاڪي

من ڳوٺنهڪ خوانديه دبيٺت؛ هه مي جهنگين جيهاني سهرا جنسي و ساماني بووينه.. ئەف ڳوٺنه گهلهڪ راسته، ههڪر ئەم جهنگي دانينه جهي دهستهلاتي (ڪي بهيتره؟) و ئايديو لوجيايي و تيگههئ گيروڪرنا دهرامهتي (به رهه مي ديني وهڪو نمونه) لي زنده بڪهين.

ب ئەوي ديتنا مه ترياليست يان ب ئەفي ديتنا گشتيتر، داديا جفاڪي، رازيبوونا ڪومهليه ب دهستووري دابهشڪرنا ساماني و جنسي و دهستهلاتي، چ ئيڪسه ر چ گيروڪري.

ئەفجا، هه بوونا داديا جفاڪي (يان هه سڪرنا خه لڪي ب دادين) ل ئەقان وارين ٽيگوتي-پيدفي و داخوازين مروفي، جفاڪهڪي ئارام ٽي پهيدا دبت و نه بوونا دادين (يان هه ست نهڪرن ب هه بوونا وي)، جفاڪهڪي د ته قهلهقي دا پهيدا دڪهت و فهرته نا جفاڪي دئينته بهر ده رگه هان.

هؤسا ئەم دگههينه راستيهڪي ڪو، داديا جفاڪي، پتر گرئدائي ئاستي هوشياريا ڪومه لانه، و مافين رهوا - وهڪو بنسترا داديا جفاڪي و هه ستيڪرنا هه بوونا وي، ب گوره ي جه و ده مان و ڪولتوران دهينه گوهارتن.

داديا جفاڪي، نه تشتهڪي ئەكادمي يان زانستبي رهه ايه، هه رڪهس دشيت برياري پي بدت و بڪه ته پيقان بو هه مي دنيايي.

بۇ نمونە، ئىرۆ ژى ل گەلەك وەلاتان دەستەھلات مىراتە، ژ دايبان بۇ زاپۆيان يان مىراتخوهران دمىنت، لى ل ھندەك پارچەيىن دى، دەستەھلات سامانەك يان ئەركەكى گشتىيە، ھەركەس دىشيت بگەھتى. ل نمونا پىشپىن رەوايە باب دەستەھلاتى بەدەتە كورى خوە، لى ل نمونە دو، نە رەوايە.

ئەقجا، دەستەھلات وەكو مىراتە ل ھندەك كۆمەلان رەوايە و دكەقتە ناف قالبى دادىيا جقاكى، لى ل ھندەكىن دى، ھەر وەختى دەستەھلات بوو مىراتە دى سىستەمى دادىيا جقاكى تىكدەت و مافەكى گشتى ژ خەلكى دستىنت و ددەتە كەسەكى.

مەرەم ژ ئەقى نمونەيى زىندى ئەو، بىژم: ھەستكرن ب دادىي، يان پىكھاتنا خەلكى لسەر ھندەك شەنگستەيان، گرنگترە ژ راستىن ھزرى و ئەكادىمى، ل دۆر دادىيا جقاكى. ب ئەقى دىتنى، دادىيا جقاكى، پتر لسەر پىكھاتنى و رازىبوونى ئاڧا دبت، ژ راستىن ئەكادىمى يان رەھا.

ژ ئالىيەكى دىقە، وەختى ئەم باسى دادىيا جقاكى دكەين، پىدقە ئەم رەوشا ئابۆرى، ژبىر نەكەين. ب تايبەتى، رەوشا چىنا ناڧىن. كو باشتىن پىڧانە بۇ بەختەوهرى و ھەقسەنگى و زەنگىنيا كۆمەلان. چىنا ناڧىن ل ناڧبەرا چىنا ھەژار و يا زەنگىن، بالانسى رادگرت، وەختى ئەڧ چىنە (كو پترىيا جاران مەزنتىن چىنە) مەزنتىن چىن بت، نىشاننا جقاكەكى ناڧىنجىيە. لى ھەكەر چىنا ناڧىن بچووك بت، دو مگرتى پەيدا دبن، يان چىنا زەنگىن

مہزنتترین چینہ و ئەڤہ دەگمەنە، یان ژێ چینا ھەژاران مەزنتترین
چینە، ھینگێ کۆمەلەکی ھەژار و دووڤەلانکی و ئالیسەنگ ل
مەیدانییە.

ئەری ل وەلاتین روژھەلاتا ناڤین ب گشتی و بین ئەرەب
ب تابیەتی، رەوشا چینا ناڤین؛ چینا کۆمەلراگر چاویە یان چاوا
بوو؟

وھکو دیار، لہر سیبەرا دەستھەلاتین ھەیی، چینا ناڤین
چینا مووچەخوہرانە. مووچە ژێ ل پیرانییا وەلاتین ئەرەب، لسەر
ھیچ بنەمایەکی زانستی نەھاتیە دانان. نەدووورە ل گەلەک ژ ئەڤان
وەلاتان، مووچە تیرا نزمترین ئاستی ژیانێ دکەت، و گەلەک
جاران وھکو خیرەکییە، حوکمەت دگەل خەلکی دکەت! و چینا
ھەژار، ھەردەم ل ژیر خەتی ھەژارییە و پتیریا خەلکیە.

د ئەنجامدا، پتیریا وەلاتین دەولەتین ئەرەب ل و لبن
نزمترین ئاستی ژیارێ دژین و ئەڤە بخوہ ئالیسەنگیەکا مەزنە ل
ئیکەمین ستوونا ژیانێ؛ ستوونا نانی!! ھەروەسا پیقانەکا رادەیا
پاشکەڤتینیە ل ئەڤان وەلاتان.

پرسیار ئەوہ؛ ئەری ب ئەڤی ئالیسەنگیێ یان ئەوان
ئالیسەنگیێ ل ھەرسێ بیاقین گرنگ، چی و چەند ھیڤی ھەییە کو
کۆمەلین روژھەلاتا ناڤین دی خوہ پیکڤەگرن و شین ژ ھەڤرکییا

دەستپىكى و ھۆقانە لسەر جنسى و نانى و ئىمناھىي، ھەڧر كىي
لسەر ئافراندى و پىشقەچۆنى و ھلىقپىنى كەن؟
وا ديارە، بەرسڧ ديارە.

ل بهر دهری شکهفتی

خیژانا بسورمان وهکو نمونه

دهستوردهک یان ههفکیشهک جفاکی ههیه نافهړوکا وی
ئهفهیه: هندی ههقبهندیین جفاکی ب هیز بن، نازادیین کهسی
لاوازن، و بهرهقاژ دروسته. ناکو هندی ههقبهندیین جفاکی لاواز
بن، نازادیین کهسی زیده دبن. جوړی ئهفی ههقبهندیا ههفکیشه،
گریډایی گهلهک فاکتوران، لی فاکتوری ههری گرنګ، جوړی
بهرههمنیانی و ئاستی شههرهوارییته.

ل باژیران، ژیدهړین ژیانی بازرګانی و سازتنن
(سنعهتکاری)، و ههردو ب کهسین تهک دهینهکرن، لهو، ههقبهندی
لاوازترن. ل خوارتر، گوند وهکو نمونه؛ چاندنی و
پهزخودانکرنی، پتر ژ دهستهکی دقین، و گوندی ههوجهی هیژا
پاراستنا بهرههمنیه (ل باژیری حوکمهت وی رولی دگپرت)، لهو،
گهلهک جاران، ل گوندهواری، گرنګیا ههقبهندیین جفاکی دگهته
ئاستهکی گرنګتر ژ بهرههمی ب خوه.

دگهلدا، ههکه ر تیگههی ههبوونی و ژیانی و رولی مروقی
و دهولهتی گهلهک تشتین دی ل روژاڅا لبر چاف راګرین.. دی
گههینه هندهک راستیین بنه ما؛

نیک: ژیان پیروژترین تشته و مروف (پاشی رهنگین
ژیانی) بلندترین نارمانجه.

دو: وهكى مروّف دوباره نابت و ژيان دهمداره، پيندقيه مروّف ب نازادى و بهخته وهرى و سه رفه رازى بژيت.

سى: ههمى تشتين مروّفى چيكرين (خيزان، گهل، دهولت، تهكنولوجيا، هزر و زانست،...هتد) پيندقيه خزمه تا مروّفى بكهن، نه مروّف بيته كوله يى وان.

لهو، ههمى دهستور و قانونين روژاقايى بو مروّفى تهك، دگهل نازادى و بهخته وهرييا وى هاتينه داريشتن.. كوما كه سين نازاد و بهخته وهر گهلهكى نازاد و بهخته وهر پيكدئين، كومه كا كه سين زانا و تيگه شتى گهلهكى تيگه شتى ئاڤا دكهن، كومه كا كه سين زهنگين گهلهكى زهنگين ئاڤا دكهن.. ل ئه وان وهلاتان، كهس سهنته ره و نارمانجه، لهو، ههمى بزاقين دهولت ل دور مروّفى دزقرن، نه به ره همى.

ل روژه لاتا ناقين، ب تايبه تى، ئه م ژى دگهلدا، خيزان سهنته ره، خيزان بچووكترين يونيتا جفاكيه (اصغر وحدة اجتماعية) د دهستوران دا. وهكو خيزان سهنته ر بت نه (مروّفى تهك: كهس)، خيزان دبه گرنگترين تشت و كهس دبه ئه تومى (ذرة) خيزانى. ئه قجا ئه وه هر دو سى خالين مه ريزكرين، ل دهقرا مه، ژ مروّفى تهك؛ ژ كهسى، بو خيزانى دچن. خيزانا مه زن ژ يا بچووكترين، خيزانا ب هيز و دهسته لات ژ يا بيهيژ و بيدهسته لات چيتره، خيزانا پيگه گريدايى ژ يا هلوه شايى و ژبه ريكچويى چيتره،...هتد. و گرنگيا مروّفى، دى رولى وى بت د

خزمه تا خیزانی و بهخته وهری یا وی دا.. ب گوتنه کا دی، مروقی بهرانبه ر خیزانی (ئه ز نابیزم د ناف خیزانی دا) به هایه کی ههژی گوتنی نینه. هزرقانی خیزانی دبه پیره میر (و پیره ژن) یین وی. سه میانی وی، دبه هیزا سه رده ستا خیزانی پیکفه گری دده ت (باب و یاسایین جفاکی فی رولی دگیرن).

هه کهر مه زانی هیشتا تیگه هی باشتر و چیتر ل روژه لاتا مه، لسه ر هیزی ئافا دبت (هیزا دهستی و جنسی)، دی زانین مه بوچی زاروکین نیر دقین نه یین می، و مه خیزانین مه زن دقین نه یین بچووک، مه هوز دقیت نه حوکه ت، مه ئایدیولوجیا دقیت نه دیموکراسی، مه هه رتشتی خیزانی بهیز بیخت و رولی که سی کیم بکه ت دقیت.. چونکی ب دیتنا مه، خیزان یونیتا کاملانه و که سین وی پارچه نه و لاوازن.

هوسا دی بیژم، ل من نه گرن کو دی بیژم؛ ئەف جورئ هزرکرن و رهفتاری، دهه هه زار سالین وه رارا مروقی رادمالن و مه دزقیننه بهر ده رگه هی شکه فتی! وهختی ده ست بو کونترو لکرنی و ستاندنی بکار دهات و جنس بو زانی و زیده کرنا کومی و هند.

ئه فه روویه کی بابه تییه، و نه دووره کاره کی ئیکسه ر ژی نه که ت، رووی دی، ئەف زیده بوونا بیکونترو ل و بی ریکخسته ل جیهانا پاشفه مای ب گشتی و یا ئه ره بان ب تاییه تی.. کو چه ند مه لیون جوتین نه زان و نه ساخ و هه ژار، چه ند سه د مه لیون

دووندهها نه زان و نه ساخ و هه ژار، و بيکار و بي به ره هم، به رداينه دنيايي.. ئە ڤه ئە نجامه کي هزرکرنه ب مەرچين سه رده مين ديړين.

ئە ڤه دهرده کي هه مي وه لاتين پاشدامايه، دهرده کي بيچاره يه؛ دهرامه ت و شيانين هه ر وه لاته کي و خه لکي وي، تيرا هه ميان ناکه ن، نه خاسمه وه ختي پلان و داديا جفا کي ژي نه بن، لي دسه ر هندي را، حوکمه ت خيزانان ريکنائخت، مايي خوه تينا که ت (نه دووره چونکي حوکمه تي ژي باوهری هه يه هه ر سه ره کي خودا بده ت، رسقي وي ژي دگه ل دده ت يان خه ونين ديړين ب تالانکرنی ڤه دبين، وه ختي چه ند هوزين برسي و نه زان و نه ساخ، ئيمپراتوري هلوه شاندين!).

ئە ڤه ئاليسه نگيه کا دي يه حوکمه ت بي هاي ژ خوه هه بت چي دکه ت: حوکمه ت هه ڤسه نگيا دهرامه تي و مروڤان راناگرت.. ل ئە ڤان وه لاتان، خيزانه کا هه ژار و نه زان و نه ساخ و بيده رامه ت، ره ڤده يه کا زارو کين ده ڤبه ش و بيستاره و چاڤزيق، به رده ده ته کولانان.. هوسا ئە ڤ خيزانه دبه ته مه کينا چيکرنا چينا پاله و خولامان، نه مروڤين ئاڤاکه ر و ئافرنده.

د ئە نجامدا، حوکمه تا باب، چه ند زه نگين بت، نه شييت خزمه تين ساخه مي و په روه رده يي و کاره کي هه ژي په يدا بکه ت يان خيړين هاروني (بيدوماهي) بو هه رکه سي پيشکيش بکه ت، له و هه ر خيزانه کا نوو، ل ئە ڤان وه لاتان، دبه ته مه کينه يه کا چيکرنا

هه ژاريي و نه ساخيي و نه زانيي بو دنيايي هميي، و دبتە
دەليقه يه كا فرەه كرنا كه لشتا ل ناڤه را خەلكي و دەسته لاتي، و
دەرگه هەكئ ئاليسه نكييا جفاكي و فەرته نا گشتي.

بههشتا نهردی

(یان دهوله تا دینی)

هەر وهختی ئه‌و ئالیسه‌نگیا مه ژینگۆتی ل سامانی و جنسی و دهسته‌لاتی بقهومت، خه‌لك (هه‌رنێك ب رێكێن خوه) بزاقی دكه‌ن، هه‌فسه‌نگی قه‌گه‌رین. كه‌سین دیندار؛ یان ده‌ستان داده‌یلن و ل په‌رسه‌هان گۆشه‌گیر دبن، تاكو ب به‌هه‌شتی شاد دبن، یان ژێ بزاقی دكه‌ن دهوله‌تا خودایی ل ئه‌ردی دامه‌زرین. ئه‌فا دووهم، هه‌رده‌م و هه‌رجه‌ دژوار و خوونه‌وی بوویه. كه‌سین نه‌دیندار؛ یان بزاقی په‌یداكرنا دادییا جفاکی دكه‌ن ب رێكێن شه‌هرینی و ئاشتیانه دكه‌ن یان ئه‌و ژێ ب هه‌ر رێكا هه‌بت، بزاقی گوه‌ارتنا دهسته‌لاتداران و سیسته‌می دهسته‌لاتی دكه‌ن.

ئه‌وا ل ناڤ وه‌لاتین ئه‌ره‌بی روودای، مه‌ دكیشه‌ بابته‌تی؛ كی دئ هه‌فسه‌نگی چێكه‌ت یان قه‌گه‌رینت؟ پارت و گروپین ئیسلاما سیاسی یان گه‌نجین یاخی و خوونگه‌رم یان ژێ هیزا له‌شكه‌ری یان پارتین ترادسیۆنال یان دئ ئه‌و قه‌نجیه ژ ئالیه‌کی ده‌ره‌كه‌ قه‌ هیت؟

ئیسلاما سیاسی گه‌له‌ك ب به‌ژنا میژووین دبیژت و پیروژیا دینی دكه‌نه به‌ر سه‌رده‌می دهوله‌تا دینی ژێ (هه‌كه‌ر ئه‌و دهوله‌ت دینی بت) و خه‌لكی قاییل دكه‌ن كو هه‌روهختی دهوله‌تا دینی دامه‌زرت، گورگ و میه‌ دئ پێكه‌ قه‌رن!!

لی ہر وہختی ئەم ب چاقەکی رەخنەگرانە و نەتاگیر ل
میژوویا دەولەتین ئیسلامی بنیڕین، دئ ھندەک تەشتین بەرەفاژ
بینین.. دئ جەنگین بەردەوام، کوشتن بەردەوام، بکارئینانا دینی
بۆ دەستەھلاتی و دەولەتی، بکارئینانا خەلکی و ژنی بینین..

ئەقە ھەکەر ئەم ل دەولەت و دەستەھلاتی ل ئەوئ قۆناغی
بنیڕین. من باسی پیروزیی نینە- من پی خوەشە خواندەوار
پیروزییا دینی و یا دەولەتی ژیکجودا بکەت، ئانکو کراسی
پیروزی دینی نەکەتە بەر دەولەتی یان زەلامین وی. ب گۆتەکا
دی، بسورمانەکی خودان باوهری بیژت خوەزی ئەز ل وی
سەردەمی ئاقارنی و دامەزراندنا دینی ژیا بامە، داکو پشکداری د
سەرفەرازییا دەستپیکرنی دا بکەت، ئەقە بابەتەکی جودایە ژ-
کانی خەلکی چاوا دەولەت ئاقاکر و بەرفەرەھکر و بریقە دبر.

دا ئەم دروست تیک بگەھین، ئەز باسی وی قۆناغی وەکو
سیستەمی دەستەھلاتداریی و پشکدارییا زەلامین دەولەتی د
پەیدا کرنا ئارامی و تەناھی و دادییا جفاکی و پیشکەفتنی دا دکەم،
ئەز باسی پیروزییا ئەوئ قۆناغی ناکەم وەکو ئەلندا دینی و
سیستەمی وی یی ھزری-جفاکی. ب گۆتەکا دی، ئەز باسی
ھەقەندییا خودا-مرۆف ناکەم، دئ باسی ھەقەندییا مرۆف-
مرۆف یان دەولەت-مرۆف کەم.

ل خواری دئ ھندەک نمونەیین دەستەھلاتا وی
سەردەمی ئینم، ھیقیە تیرا ھندی بکەن کو ئەم بزانی و باوهر

بکەين، دین و دەولەت دو تەشتین ژیکجودانە، پیکفە نەشین کار
بکەن و گەلەک جارەن دەولەت ستوون و بنەمایین دینی، گۆری
خوە دکەت:

۱. ژ چار خەلیفەیین راشد ئیک ب ئەمری خودی
مریە! (ئەبوبەکرئ سدیق- هەکەرچی هەندەک گومانئ دئێخنە مرنا
وی یا سروشتی).

۲. ئیمام عەلی کو بچووکتەین بسورمان بوویە و
پسامم پیغەمبەریە (س) دگەل خۆشتفیتەین ژنا پیغەمبەری،
بسورمان تووشی جەنگەکا ناخوہیی کرینە، ژیدەر باسی تاکو
۱۷ هەزار کوشتیان دکەن.

۳. ئومەویان و ئیمام عەلی شەپۆ کورسیکا
خەلیفاتی کریم، پاشی حسینی کورپی وی ل هەمان ریکی هاتیە
کوشتن و سەری وی ژ چۆلستانا ئیراقتی برینە شامی، دا خەلک
باوەر بکەن، نەفتی پیغەمبەری وان هاتیە کوشتن و دەستەهلات بۆ
ئومەویان ما!!

۴. قورەیشیان دەستەهلات بۆ هۆزا خوە پاوانگریە و
نەدبوو ژبلی قورەیشیان کەس حوکمی ل بسورمانان بکەت.

۵. ئابۆرا دەولەتی ل سەر دو بنەمایین سەرەکە
رادوہستا؛

ٺٺڪ: بڪارٺٺنا خه لڪي نه بسورمان، چ وهڪو هيڙا ڪاري
يان بؤ وهرگرتنا خويڪي و جزيي.

دو: دهوله تيڻ ٺه ره ب لي ده رسته هلاتدار، سالانه-وهڪو
ڪولتورهڪي ٺه ره بان يان وهڪو فهرزهڪا ديني، له شڪهري
خوه بؤ تالانڪرني بڪاردئيئا.

٦. مهوالي و ڪوله و جاريه و (اهل الذمة) و بين دي،
پترييا خه لڪي بوون، لي مافي ٺٺڪساني ب چو تشتي نه بوو.
٧. پترييا نافدارترين ٺن د ميٺووييئا، سترانيٺ و
جاريه نه.

٨. هه ٺبهندييا دهوله تا ٺيسلامي دگه ل دهوله تيڻ دي و
يا وان دگه ل دهوله تا ٺيسلامي، پترييا وهختان، شهڙ و تالانڪرن
بوون و ڪيتمجاران هه ٺبهندي و مافين جيرانئي هاتينه پاراستن. ب
گوتنهڪا دي، خه لڪ ب گشتي، ل دارستانهڪا مهزن دٺيان، ههڪه
ته خه لڪ تالان نه ڪر با وان تو تالان دڪري. هينگي، زماني هيڙي
تهنها زمان بوويه خه لڪ پي دگه ليڪ دئاخفتن.

ٺانڪو جڙاڪا وي سهردهمي ب هيڙا له شڪهري و هندهڪ
جاران ب هيڙا رهواگهريي (شهعهتي) راگرتي و پيڪفه نووساي
دما، نه ب تشتهڪي دي.. و هه ٺسهنگي (ب فههمهڪا هه ٺچاخ)، ل
هيچ وارهڪي نه بوو.

لهو دى پرسین؛ ئەو جفاکا بەردەوام د شەر و جەنگان دا، ئەو جفاکا هەمی خەلکی دکر و ھندەکان تنى دخوار، ئەو جفاکا تەژی کۆلە و جاریە (بازاری مروفان ژ یی دەواران ب رەواجتر)، ئەو جفاکا لسەر بنەمایى جوداھییایا بسورمان- نەبسورمان و ئەرەب- مەوالی ئاقا... چ نمونە یە ھندەک وەکو بەھەشتی نیشا دەن؟! ھەلبەت ئەو خال تی نەبت، دى دەھبارە کەم؛ بۆ دینداران قوناغەکا پیروۆز بوویە، چونکی دین لی ھاتیە و جھگیربوویە، لی وەکو دەولەت.. ئەز نازانم چ تشتی وی ھەژی دوبارە کرنییە؟ شەرین بەردەوامین ناخوہ و دەرڤە؟ ھەبوونا کۆلە و جاریان؟ جوداھییایا ل ناڤەرا ئەرەب و مەوالییان؟ چی ھەژی دوبارە کرنییە ل سیستەمی وان دەولەتان؟ ئەز مەرەقدارم بزنام.

چاوا بت، پیروۆزییا دەستپیکان (دین وەکو نمونە) تشتەکە و راوەستاندنا میژووین ل وی قوناغی تشتەکی دی یە. راگەھاندنا دوماھییایا میژووین ل سەردەمی پەیدابوونا دینی خوہ کوشتنەکا بەردەوامە.. چونکی میژوو، ل شوونا لسەر خەتی دەمی بوپەرەن ئاقا بکەت، دبتە گغزین بەردەوام.

ئەڤە گەوھەری بابەتیە، و پرسیارا ھەری گەوھەری و زیندی ئەو؛ ئەری ئەم دەستپیک وەکو دەستپیک پیروۆز راگرین و پاشی بیافی لسەر ئاقا کرنی ڤەکەین و بەردەوام دانى و ستاندنی دگەل سەردەمان بکەین، یان دەستپیک بکەینە پەیکەرەک و ھەتاھەتایی پەرئیسین؟

مخابن، ئەوا رەوشەنبىرىن ئەرەب دكەن، يا دووومە.. لەو، جىھانا ئەرەبان و يا بسورمانان ژى دگەلدا، تووشى گىژەفانكەكا ئەبەدى كرىنە: دوماھىيا مېژويى راگەھاندىنە ھەكەرچى مېژوو بەردەوامە، دەستپىك كرىنە پەيكەرەكى زىندى، ھەكەرچى گەوھەرى دىنى و وەرارا ھزرا مروڤان بو شكاندنا پەيكەران و ئازادكرنا مروڤان و ھزرا وان بووئە.

دا ئەم خەلەت تىكنەگەھىن، دىنداران تەنى ئەفە نەكرىە، ماركسىين ئەرەب ژى ب ماركسىزمى دوماھىيا مېژويى راگەھاندن، ھەكەرچى دىالەكتىك و ماتەريالىزما مېژويى، ھەردو بەرەفازى بوچونىن ماركسىانن!! وا ديارە قەدەرا ئەقى دەقەرى و خەلكى وئ ئەفە، تىشتىن بلقن، بەھتە گۇھارتن پىروژ نابن.

ل ئەقى تەوهرى نقىسىنى من دقتت دو خالىن دى دەستنىشان بكەم، بوئە ئەگەرى فەرتەنى، ئەو ژى ژ ئەنجامى ھەيمەنا بەھايىن ھۆزى يان شوڤىنىزما نەتەوھى دگەل بىن دىنى (ب فەھما خودا بى مە تەنئىيە و ئەم تەنى دروستىن- ئەفە ژى فەھمەكا جھوويانەيە پتر ژ فلەتى و ئىسلامى):

ئىك: كۆمەلەن زىندى، شىيانە ھندەك تىگەھان يان گرىبەستىن جفاكى دارپژن، ھەميان جھ تىدا ھەيە و ھەمى پشكار دبن. ل فر، ل شوونا تەنگاڤى و نەكۆكى و شەرپن ناڤخوھى،

تهبابی و پیکه ژیان و پیکه کارکرن پهیدا دبن. دهوله ت و کومه لین ئه ره ب، نه شیاینه وه لاتینی بکه نه مه زنتترین هه فیشکی خوه، لهو، تشته کی دی بوویه هه فیشکی وان (هۆن، نه ته وه، دین، ئایین، زمان، ئایدیۆلوجیا)، ئه ف هه فیشکین دی، پارچه یینه، نه شین جهی ئه ردی یان دهوله تی بگرن. ئه فجا بوویه ئه گه ره کی هله شاننا سیسته می پیکه ژیان د نا ف ده له تیدا.

دو؛ ب رهنگه کی نه ب یی دی، گریدایی خالا ئیکه مه، لی هیژ هورتره، ئیکه مین خال لسه نه قیان و ده رکنا یی دی بوویه، ئه ف لسه ده رکرن و سه رهندکرنا ناخوه ییه. د ئه فان سیسته مین دایخستی دا، هه رکه سی ژ سیسته می جفاکی یان یی دینی (ئایینی ژی) قاری ببت، ئیکسه ر دچته د خانه یا دژمنان دا. ل کومه لین زیندی، قاری بوون، وه کو ئه زمونه کییه، نه دووره ئه نجامین گه له ک باش هه بن، نه دووره ژی سه رنه گرت. پتربیا جاران، سه رنه گرتن که سیه، لی سه رگرتن وه جه کا گشتی ل په ی دمینت. کومه لین نه هیلن قاری بوون پهیدا ببت، ناهیلت هیچ گوهرین رووبده ت و مه ند دمینن. هه می کومه لین ئه ره ب، ب هه زاران گهنج و شیانین وان هنداکرینه، چونکی قیایینه گوهرینه کی بکه ن.

ل ئه فی ده لیفی دی سه رهاتیه کا خوه بو هه وه بیژم، چونکی گریدایی ئه فی بابه تیه. راسته ل کومه لی کورده واری روودایه، لی هه مان تشته: روژه کی نیاسه کی مه دانوستاندنه کا

هزرى-دینی دگهل من دکر، کانى هزر و رهفتارین جودا چهند
زیانی دگههینن. من گوتی تو گهلهک خهلهتی! ئەز باسی زانایین
زانستی و فیلوسوفان ناکهه.. ئەز دى باسی پیغهمبهران کهه م کو
تو گهلهک چه ز ژ ههمیان دکهه. من گوتی خوهبگره دا تۆپهکى د
ته وهربکهه. ههمى پیغهمبهر کافر بوون! ههقالى من، تیکچۆ و
هندهک گوتنن ئاجزیی ژ دهقی دهرکهقتن و هندهک ئیستیغفار
گوتن. من نهزقینیا گهلهک دلئى وى بهیلم. من گوتی: ما ههکهه
مروؤف کافر نهبت ب یا بهرى خوه دى چاوا گوهرپینى کههت؟
ههمى پیغهمبهران گوهرپین کریه، چونکی کافر بوون ب یا بهرى
خوه.. تو تیگههشتی؟ ههلبهت ههقالى من ههناسهیهک هلکیشا و
گوت: ئەها مه ره ما ته ئەوه.. راسته، بهس نابت ئەم رى لبهه
ههرکههسى فهکههین، چ بیژت و چ بکههت، دا پیش بکههین.

دینداری و دنیا داری

ئیک ژ گرفتاریین روژه لاتا ناڤین، سهوداسه رییا خه لکی وئییه ل ناڤه را دینی و دنیا یی. ئه ری خه لکی چ دڤیت؟ ئه ز پشتراستم تو یی دبیژی؛ هه ردو!.. هه میان هه ردو دڤین، لی پرسیارا گه وهه ری ئه وه؛ ئه ری چی دبت هه ردو پینکڤه هه بن؟ ئانکو مروڤ خوداپه ریسه کی نومره ئیک بت و دنیا داره کی نومره ئیک. یان ئه ری دروسته نیڤا داری بگرین و ئه رکین دینی و داخواریین دنیا یی ژیکجودا بکه یین.. ب روژی دگه ل روژیگران ب روژی بین و ب شه فی ل مه یخانی دگه ل کچان بله بییزین، وه کی هنده ک که س دکه ن؟

ئه ز پشتراستم، هلگرین ئایدیو لوجیا دینی دی بیژن؛ ئه م ب شه ریعه تی بژین دی گه هینه هه ردو وان.

دینداری وه کو ئه ز تیدگه هم، بزاقا پاکژکرن و ئازادکرنا جانی زیندانکریه د له شی دا، داکو ڤه گه رته ژیده ری یان به هه شتی (ل دینین ئه ردی؛ **بزاقا جانی بو نیگرتنی** دگه ل خودایه و ل بین ئاسمانی **بزاقا جانی بو به هه شتییه**)، پاکژکرنا جانی ب خوه شیین له شی و دنیا داری و مالداریی و دهسته هلاتی نابت، به ره ڤاژ، ب زربه هرکرن و ئیشاندنا له شی دهیته کرن.

ئه ڤجا، دنیا داری یان دنیا یه کا دادتر و خوه شتر، ئارمانجا دینی یا سه ره کی نینه، ئارمانجا سه ره کی، پشتی ژیانی دهیته..

جان دگهتئ؛ دین ل بیافئ جانی کار دکهت نه یئ لهشی. لی
دنیاداری، بهرهقاژ کار دکهت، ئارمانجا دنیاداریئ، دادترین و
خوشتترین ژیانه، وهکو مروقان دقئیت بژین، بژین. ب گوتنهکا
دی، دنیاداری لسهر لهشی و بهختهوهرییا وی کار دکهت. ههلبهت
ئهفه وی ئیکئی ناگههینت کو هندهک لهشپاریزی د ناڤ دینی دا
ههبت یان هندهک جانپاریزی د ناڤ دنیاداریئدا ههبت.

ل قر، ههقدژییهکا رک دروست دبت؛ د دینی دا، ژیان
ریکهکه بو رزگاربوونی ژ ئهردی، بهرهف ئهبهدی بوونی د
مهلهکوتی دا، لی د دنیاداریئدا، ژیان (بخوه) ئارمانجه.. لهو، گوتنا
(عهقیلی کوری ئه بوتالبی) گهلهک دروسته، وهختی دبیژت: **نقیژا**
ل پشت نیمام عالی ب خیرتره، لی سفر معاویهی
خوشتره!! گهوهری پیکنهکرنی ژی ل قره؛ ته دقئیت لسهر
سفر معاویهی بو دنیایی و دهولهتی بژی، یان ل پشت نیمام
عالی نقیژان بو بههشتی بکهی؟

مخابن، دگهل ههمی ئهزمونین میژوویی، هیشتا هندهک
کس هزر دکهن، ههردو پیکقه چی دبن!

چاره چیه؟

پرسیارهکا رهوایه، ههرکس بکهت. چونکی نمونهیی
ژیانا ئورویی، پتر سهرنجراکیشه و بوویه رووگهها خهلی ژ
ههمی دنیایی (ههمی کومهل و شارستانی بزاڤی دکهن وهچی ژ

ئورۇپا و رۇژاڧا و سەربۇرا وى و شىۋازى ژيانا وى، وەرگرن يان چاف لى بكن) لەو، دى پچەكى لسەر راوہستين: وەختى خرىستىانى ئايدىۋلۇجيا دەولەتتىن ئورۇپى، ھەم جفاكىن وان ھەم دەولەتتىن وان د شەپىن بەردەوام دا بوون، ھەكەرچى، ئنجىل ب رۇھنى و ئاشكرايى دىيژت: ھەكەر كەسەكى شەقەك ل ئالەكا تە دا، يا دى ژى بدە بەر.

ل رىنيسانسى، دىن و دەولەت ھاتنە ژىكجوداكرن، نە وەكو ھندەك خەلەت تىدگەھن، خرىستىانى ل ئورۇپا نەما يان ھاتە قەدەغەكرن، نەخىر، دىن و دەولەت ھاتنە ژىكجوداكرن؛ دەستھەلاتا دىنى قەگەرا دىرى و يا سىياسى بۇ دەولەتان ما. ب گۆتتەكا دى، سەردەمى تارىك ل ئورۇپا نە ئەو دەمە وەختى خەلك بووینە خرىستىان، بەلكو ئەو سەردەمە وەختى دىن و سىياسەت بووینە ئىك و ھەز و قىيان و ئارمانجىن مرۇقى ھاتىنە چارچۇقەكرن و گەلەك جارن (ب ناڧى پىرۇزىي) ھاتىنە تەپەسەركرن.

ئورۇپا ئىرۇ، بەرھەمى ئەوى رىنيسانسىيە، بەرھەمى جوداكرنا دىنى و سىياسەتتىيە.. ئەرى بۇچى ھەمان ئەزمون ل رۇژھەلاتا ناڧىن، دوبارە نەبت؟ نەدوورە ھند ب سانەھى نەبت، چاقى دىنداران ژ سفرا معاویەى وەرگىپىن و نەچار بکەين ل پشت ئىمام ەلى نڧىژان بکەن. ھەرۋەسا، ب سانەھى نەبت، ئەم سىياسىين باۋەرى ب مرۇقى و ئازادىي و ئىكسانىي ھەنە، ل قان

وهلاتان ببينين، لي ئهز پشتراستم، ئه رهب و گهلين ل فله كا وان
دزقون، ههوجهي برياره كينه ئيرو بدن نه سوبه هي.

مه چ دقيت؟ بههشت يان دنيا.

ژيان نارمانجه يان ريكه؟

ههكه ر نارمانجه دا وهكو خهلكي دي بژين، ههكه ر ريكه دا
دهست ژي بهردهين و بهيلين خهلك بو خوه بژيت.

پهروورده

پهروورده د کؤکا خوه دا، کارهکئ پاريزگارانهيه conservative. چونکي رقيشتا پيشين يا پاش خوه، فيري هزر و رهفتار و کارين خوه دکهت .. پهروورده بؤچ مههم بت، کريارا فهگرنا رقيشتا تازهيه ب يا کهفن. ئەقجا، ههمي پهروورده کومهلهکئ پاريزگار ئاقا دکهن، لي جوداهي، ل ههمهنا رقيشتا کهفنه لسهر يا نو، يان ريژهيا ئازاديا کومهل ددهته گهنگان، چهند شيوازين کهفن بگوهرين يان تیکهليي دگهل کولتورين دي بکهن. ب گوتنهکا دي، جوداهييا کومهلين زيندي و بين مهند د ئازاديا هلبزارنا گوهارتنی دا، نه د گهوهري پهرووردي دايه.

ل دهفرا مه، پهروورده، ژبلي پاريزگاريي، کومهلي بهردهوام پاشقه رادکيشت و نهدهيلت هزر بکهت نهژی وهرگرت و کارليککرنی بکهت. ئەف سانسورين پهرووردهيي، نه بهس کومهلهکئ ميژوو-ئاراسته پهيداكريه، کومهلهکئ ئيخصيري ميژوويي چيکريه و ميژوو کريه ئوکسجيني کومهلي، کومهل هزر دکهت، ههروهختي ميژوو نهما، کومهل دي فهتست و مرت!!

پرسیار ئەوه؛ ميژوو ههمي، چهند گرنگه؟ ب ديتنا من، ميژوو هند گرنگه هندی نههيتته دوبارهکرن، ههکهرنه، ميژووا

دوباره و دهباره کړی، بهس کوشتنا وهختیه، ئەو وهختی ههمی
تشت پی دهینه پیقان.

من دقیت بیژم؛ پهروهرده، وهکو ئەم هزر ژئ دکهین،
پیدقیه وهختی کورت بکهت و وهختهکی یهدهک بو ههرکهسی
پهیدا بکهت دا پتر و بهختهوهتر و بهرهمدارتر بژیت، ب ئەقی
یتنی و ئەقی ئەرکی، پهروهرده دبه ئەگههکی فرههکرن و
دریژکرنا بیاقا ل ناقههرا پاشقهمان و پیشکهقتنی ل ناقههرا چینین
خهلکی دهقهری و دهقهره روژههلاتا ناڤین و روژاڤا و جیهانی
ههمی.

پهروهرده، ل ئەقان وهلاتان، ژیدهری سهههکی
نهساخوونیه ب میژووی و تیگههشتنهکاشاش ل دور ههفرکییا
کومین مروقان لسهه پیشکهقتنی و وهراری، نهخاسمه، پهروهرده
خهلکی دهقهری فیډر دکهت کو ئەو ژیدهرن و خهلک هیشتا یی ل
پاش وان، ئەو ژئ ب دوبارهکرنا میژووا دهقهری!! ئەقه ژئ
خراترین ترانهیه ئەم ل پاشهروژئ و خوه دکهین.

سیاسەت وەکو ژیرخان

ل روژاڤا، نەدووڕە ژ ئەنجامی ژیکجودا کرنا دینی و سیاسەتی (و دەولەتی و حوکمەتی)، دگەل سەرگرتنا فیلۆسۆفی و هزرا زانستی و گرنگیا ژيانا ئەردی، ئابۆر ژیرخانە و هەمی رەنگین رەوشەنبیری و زانینی، سەرخانن.. ئانکو هەمی بزاقین هزری و ریکخستنی لسەر ئابۆری و میکانیزم و بەرهەمی وی ئاڤا دبن.

ئەڤجا، سیاسەت وەکو پارچەیه‌کا سەرخانن، چەند گرنگ بت، ل روژاڤا، رۆلەکی گەوهەری د ژيانا کەسان دا، ناگێرت. هەلبەت، بەره‌ڤاژی رۆژەلاتا ناڤین و هەندەک دەڤەرین رۆژەلاتی ب گشتی، سیاسەت وەکو خیفەتا رەوشەنبیری کاردکەت و گەلەک جارن (هەکەر نە بیژم هەردەم) وەکو ژیرخان کاردکەت و ئابۆر دگەل گەلەک تشتین دی، دبنە سەرخاننا سیاسەتی.

ب دیتنا من، ئەڤە ڤەدگەرته گرنگیا رۆلی هزری لاهۆتی و ژيانا پاشمرنن، د ژيانا ئەڤان گەلان دا. سیاسەت ل ئەڤان وەلاتان، نابته ریکخەر و زیڕه‌ڤان و پارێزگەرا ئابۆری، دبنە زیڕه‌ڤان و پارێزگەرا هزروبیرین لاهۆتی و غەیبی و سیاسەتمەدار دبنە خودانین ئابۆری.. ئەڤجا سیاسەتمەدار، هیژا دەولەتی، دوسەری بکار دئینن؛ ب ئیکێ خەلکی د چارچۆڤی دینی دا دپاریزن و رووی وان ژ ژيانی ڤەدگوهیزن مرنن؛ ژ دنیایی

ڦه دگوهيزن بهه شتي، دا پشكدارييا وان نه كهن، ئو ب يى دى سامان و دهسته تا خوه دپاريزن.

ل ئه ڦى خالى، بهرنامه و ريكن دينقانان و سياسيتمه داران دهره قى خه لكى، دگه نه ئيك. راسته نارمانجين وان ژي كجودانه (دينقانان ب باوه رى دڦيت خه لك ب ژيانى نه هيته خاپاندن و بچنه بهه شتي، لى سياسيتمه داران دڦيت رووي خه لكى ژ سامانى و دهسته لاتي ڦه گيرن)، لى ئه نجام ئيكه، ههردووان دڦيت خه لك ب دىنى و بو دىنى بژين، نه بو دىيايى و ژيانا وي.

ب ديتنا من، ئه ڦه ئيكه ژ گرفتاريين هه رى مه زن، هه م وهكو ئاگرى بن گه لگه له ي كاردكه ت و دشيت هه ر وهخته كى ببه هيقيني فره نه هيه كا هزرى-سياسى-جڦاكي ل ناف كومه لى، هه م كومه لى رادگرت و ناهي لت بهي ته گوهارتن يان به ره ڦ پيشڦه بچت.. ئه ڦه دبه ئه گه رى (به رده وام) فره هكرنا بياڦا ڦيرا گه هشتنى ل ناقبه را وه لاتين ئه ڦى ده ڦه رى و وه لاتين پيشكه ڦتى، تاكو خه لكى ده ڦه رى بيهي ڦى بووى و ژ خير و به ره كه تين وي دره ڦنه نازاديا ئوروپا.

جاره كا دى، دى بيژم ب ديتنا من؛ ژيده ره كى فره ته نى ئه ڦ په يمان و هه ڦبه ندييا گه وه ريه ل ناقبه را ده زگه هين سياسى (وهكو خودانين هيژى ل ناف وه لاتي) و دىنى (وهكو سه ميان و خودانين هزر و ئايدىولوجيا پرانينا خه لكى)، چونكى راگرتنا

رهوشا سیاسی (وهکو تشتهکی پیروژ) و پشتتهقانیکرنا وی (بو) بهرسینگرتنا گوهارتنی) ژ ئالیی دهزگههین دینیقه، دبنه هیئینی هاقیبوونا خه لکی ژ دهزگههین دهولتهی و هاقیبوونا دهستههلاتداران (دگهل ههقالبه ندین وان د ناف دهزگههین دینی دا) ژ خه لکی و کومه لی، ئهقه دو چینین ژیکجودا و نه یار (د ئیک قالب دا- دهولت) هلدگرت و ئه نجام دیاره، دو سهر د قازانهکی دا ناکه لن.

كۆمەلەين دائىخستى

پشتى دامەزاندنا دەولەتەين نەتەوھىي ل رۆژھەلاتا ناھىن، ھەمى دەولەتان، بىجوداھى سىنورىين خوە لېەر جىرانان و لېەر دەرڤە دائىخستن. ئەڤى دائىخستى، خزمەتا رۆژيمان تەنى كر، چونكى گىلەشوكا خەلكى نەدار و نەزان و بېھىز، ل مەيدانى ب تەنى مانە دگەل رۆژيمىن سەرانسەرى و توانا و زۆردار.

ئەڤى سىنورگرتن و سىمكرنى، سىنورگرتن و دانانە دۆر ھزركرنى و ھەر كار و رەفتارەكا جودا ژ ئەوا ھەيى يان ئەوا دەستھەلاتى دڤىت.. ھوسا، د ئەنجام دا، ھزر و كار و بەرھەم ژى ھاتنە سىنوردان و پاشى زىندانكرن. ب گۆتنەكا دى، سىنورىين سىياسى، سىنورىين ھزرى و ئابورى و جفاكى و نەدوورە زانستى ژى پەيداكرن و ئەڤ كۆمەلەين سىنوربېر و سىنورنەناس، كەڤتنە زىندانەكا ئەبەدى.

ئەڤجا، وەكو ئەنجامەكى ئەڤى ئالىسەنگىي، **ل ناستى** **ناخوھىي**، كۆمەكا رۆژيمىن دكتاتور و گەلمىژ و زۆردەست پەيداھون، ھەمى شىانين وەلاتى و خەلكى بۆ پاراستنا خوە بكارئىنان. ب ئەڤى ئىكى دەولەتەكا مۆدىرن ب رەفتارىين سەردەمىن دىرين پەيداھوو. د ناڤدا؛ خەلكى تارىكرى، ژ خوە و رۆژىما خوە پىڤقە نە كەسەك دىت، نە ناسكر.. لەو، رۆژىمى جھى ھەست و ھوشى خەلكى گرت!

ل ئاستى دەرقە، سىنۆرىن دەولەتى، بوونە سىنۆرىن ل ناقبەرا بەھەشتى و دۆژەھا ل دەرقەى سىنۆران. خەلك وەسا ھاتە فىركرن كو بەس دژمن ل دەرقەى سىنۆران ھەنە. ل پشت سىنۆران تارىستانە و ھەمى تىشتىن خراب دقەومن. ھۆسا گەلەكئى چاقتارى، پرگومان، چونەدىتى، نەزان و (مىژوويى بۆ خەلكى دى) پەيدابوو.. ئەف مروڤە، پشتى ل دوماھىيا سەدسالىيا بىستى چۆپە ناڤ خەلكى، وەكو ھوڤ دەھتە دىتن، چونكى وەسا رەفتارى دكەت!! بلا ئەم خەلەت تىنەگەھىن، ئەوى ھوڤانە ھزر و رەفتاران بكەت.. دى وەسا ھىتە پىشچاڤ.

ئىك ژ مەزنتىن خرابىين ئەڤى دائىخستنى راوہستاندا تىكەلى و ھەقبەندىان بوويە دگەل دەرقە. ئەڤى رى ل بەر كارلىكرنى و چاڤلىكرنى گرت و نەھىلا كۆمەل ژ دەرقە ھىچ تىشتەكى (بى فىلتەر) وەرگرت. ھۆسا، وەرار و پىشكەڤتتا كۆمەلى ل ئاستەكئى كەڤنتر ھاتە راوہستاندن و پاشى؛ ھەم كۆمەل د مىژوويىدا ھاتە زىندانكرن و مىژوو بوو ئارمانجا كۆمىن مروڤان نە پاشەرۆژ و پىشكەڤتن، ھەم ھىز و ھەزا ھەڤركىي دگەل كۆمىن دى ھاتەكوشتن.

ئەڤ ھەزا دوبارەكرنا مىژوويى، وەكو ئارمانجا ژيانى و ھەبوونى، بوويە ئايدىۋلۇجيا.. ئايدىۋلۇجيا ڤەشارتتا كىماسيان ب مىژوويى، ئايدىۋلۇجيا خوەكوشتنى ب مىژوويى. نھو ئەڤ بلىدكرن و مەزىكرن و پىرۆزكرن و پەراستنا مىژوويى، بوويە

مەنترىن ئاستەنگ بەرانبەر ئاڧاكىرنا ھەر پاشەپوژەكى (ژىلى پاشەپوژا دوبارەكەرى)، چونكى پاشەپوژا پىر گونەھ و كىماسىيە و دۆژەھ دى ل پەى ھىت!

ب دىتتا من، ئەڧ ئاىدىئولۇجىكنا مېژوويى و خوەتېدا قەشارتن، مەزنترىن نەساخىيا وەلاتىن ئەرەبە دگەل گەلىن ل فەلەكا وان دزقپن و نەدوورە، ب سانهى نەھىنە چارەكەرن.

چاوا بت، ئەڧ جوداھىيا ھزر و بۆچۆن و رەفتاران دگەل خەلكى دى؛ دگەل جىھانى، ئەنجامەكى ئىكسەرى تارىكنا جەماوهرىيە د ناڧ سىنۆرىن دەولەتان دا.. نەخاسمە، ئەوى تو نەبىنى و نە ناسى، بەرگومانە، تاكو دناسى.

Y.

دژمىن دىوانه

ئەقان دەولەتتىن زىندان، و سىياسەتمەدارىن وان، بۇ پتر ژ نىف سەدسالىي، ل شوونا چاره كرنا ئارپىشەيىن ناخوھ، سىياسەتا دەراندا ئارپىشەيىن ناخوھ (تصدير المشاكل الداخلية) بكار دىين. ھەر گرفتارى و ئارپىشە و تەنگاڧىەكا ناخوھ، دكەنە ستوىي ھىزىن دەرڧە، نەخاسمە دو ھىزىن ھەپارە؛ ئەو ژى كۆلۇنيالىزم و سەھىيۇنىزم. پرسیار ئەو؛ ئەرى راستە كۆلۇنيالىزم و ئىمپىريالىزم و سەھىيۇنىزم مەكىنا گرفتارىين ناخوھىينە يان بەرەڧاژ، رژىمىن ئەرەب كراسى ئىبلىسى كرىە بەر وان، دا ئەو ب كراسى فرىشتەيان ديار بىن؟

كۆلۇنيالىزم: پىشتى ھلوشانا دەولەتا ئەباسى، ئەرەبان دەستھەلاتا سىياسىيا جىھانا ئىسلامى ژ دەست دا، و پىچپە سىنورى وان يى نەتەوھىي ژى قورمچى. دگەل پەيدا بونا كۆلۇنيالىزمى، دەولەتا ئۆسمانى، ئىدى نەشئيا سىنور و دەستھەلاتا خوە بپارىزت. مەزنترىن گەلى ب خىرا كۆلۇنيالىزمى ژ ستەما ئۆسمانىان رزگار بووى، ئەرەب بوون. پاشى، ھەمان كۆلۇنيالىزمى دەولەتتىن نەتەوھىي بۇ ئەرەبان دامەزراندن و گەلەك جاران ئەو دەولەتە پاراستن و دپارىزن. پاشى، ھەمان كۆلۇنيالىزمى دەرگەھى وەلاتىن خوە و زانست و تەكنۆلۇجيا خوە لېر ئەقان وەلاتان ڧەكر و دانانە سەر رىكا پىشكەڧتى.. دسەر

ھندىرا، كۆلۇنيالىزم د نقيسار و پەروەردە و رەوشەنبىرىيا
ئەرەبىدا، ھەقالى ئېلىسىيە!!

پرسىيار ئەوہ؛ پشتى خزمەتا ئىسلامى و دەولەتا وى بۇ
ئەرەبان (وہكو نہتەوہ) كرى، كى ھندى كۆلۇنيالىزمى خزمەتا
نەتەوا ئەرەب كرىہ؟ وا ديارہ كۆلۇنيالىزم، رزگاركەرا ئەرەبان
بوويہ.. لى رژىم و گەلىن وان، بەرەقاژ د رزگاركرنى دگەھن!!

سەھيۇنىزم: من نەقىت خوە تووشى ميژووا فلەستىنى و
خەلكى لى ژيائى بكەم. لى ھەكەر ئەم دەولەتا داود و سلیمان
پىغەمبەرى و پىرۇزىين وان و يىن فلەيان و پاشى يىن ئەرەبين
بسورمان لسەر وى ئەردى لېەر چاڧ راگرين، پاشى دەولەتا
ئىسرائىلى و شەپىن وى دگەل ئەرەبان بەرچاڧ بكەين.. دى
ميژوويەكا زەنگين بينين. ئەقە ھەمى ل رەخەكى، شەپەنيخا
ئەرەب-ئىسرائىلى ل رەخەكى. ھەمى دەولەتىن ئەرەبى، ئىسرائىل
و ھەبوونا وى كرىنە كراسى ئۇسمانى. وەلاتىين ئەرەب وەختى
دبىژن؛ ئاڧ نىنە، ماف نىنن، ديموكراسى نىنە، دادى نىنە، نان
نىنە!!.. بەرسقا ھەمى داخواز و پرسىياران ئىكە: پىدڧىە كەس ئاڧ
و نانى نەخوازت، كەس باسى مافان و مافىن مروڧى نەكەت،
كەس باسى ديموكراسى نەكەت، كەس باسى ئابورى و
بازرگانى و تەكنۆلۇجىيى و پىشكەقتنى نەكەت، دەولەت د
شەرى نەتەوہيىدايە دگەل ئىسرائىلى و سەھيۇنىزمى!!

و ئیک ژ خوه و وان ناپرست: بۆچی دهوله تا ئیسرائیلی ب
دیموکراسیی ب هیژ دکهفت و یا ئه ره بان دی پی هلوهشت؟ بۆچی
جهوو ب مافین مروقی و به هیین شه هرستانی مه زن دبن و
ئه ره ب پی دی بچووک بن؟ کهس ناپرست؛ بۆچی ئەم ب شه ری
دی ژین و ب ئاشتی دی مرین؟

دیگهر: دیگهر یان یی دی، د مه ژی یی کهسی ئه ره ب دا،
دو ئاستن؛ ئیک، دیگهری نه بسورمان. دو، دیگهری نه ئه ره ب.
ئهف ههردو دیگهرین جودا ژ ئه ره بی بسورمان (کو مروقی
کاملانه) دو ئاستین جودا ژ گومانی و دژاتی پهدا دکهت. وهختی
کهسهک نه ئه ره ب بت، نه ژی بسورمان، گومانه کا مه زن دکهفته
سه ره می هزر و رهفتار و کارین وی.. بخوه گومان دکهفته
سه ره نازکترین ههلوهست و رهفتارین مروقانی!! ئەقی پتیریا
خه لکی جیهانی ب هه می کولتور و به ره می وانقه، ئیخستیه خانا
خه لک و کولتورین دژ و ویرانکه ر.. لهو، بازارین وهلاتین ئه ره ب
پرن ژ هه رتشتی بیانی، ژبلی داکیشکرنا هزر و رهفتارین وان
دگه ل هزرین هه بی و پهیدا کرنا قوناغه کا دی د میژووویا دهقه ری دا.
سه ره ده ری دگه ل دیگهری بسورمانی نه ئه ره ب، نه دووره
وه سا بهیته پیشبینکرن کو دی باشتر بت، لی وه سا نینه،
نه خاسمه هه کهر ئەو بسورمانه بزاقا خوه پاراستنی یان
خوه جودا کرنی ژ ئه ره بان بکهت.

ئىرۆ ژى، پىرانىيا سىياسەتمەدار و ھندەك رەوشەنبىرىن
ئەرەب ژى، سەرەدەرىيا دەولەتا ئومەوى دگەل (مەواليان) دكر،
ب ھەمان تۆنى و ھەمان دىتنى سەرەدەرى دگەل بسورمانىن
نەئەرەب دكەن. كورد و ئەمازىغ وەكو نمونە، ھەڧرىكى و شەپىن
دگەل ئىرانى، سەرەدەرىيا ئەرەبان دگەل ئىمپىراتورىيا ئوسمانيان،
سەرەدەرىيا وان دگەل دەولەتا ئەيۆبى و ئەرەبكرنا ئەيۆبىان..ھتد.

ئاخفتن يان بهرهم

بهري نهۆ، من ليكولينهك ب ناڤي شههرهواريا بهيستني
(الحضارة السمعية) به لاقه كربوو، ناڤه روكا وي ئه وه كو؛ ئه م
كورد (و خهلكي دهڤهري ژي) ئاڤاهيي خوهيي هزري لسهر
بهيستني (نه ديتني) ئاڤا دكهين، و ئهڤه مه تووشي لاوازيا
لوچيكي دكهت، چونكي، بهيستن (گوتن و كارين كهسهكي) دبنه
راستين مه، نه ئه زمون و جهرباندن.. ب گوتنهكا دي، ل كولتور
يان شههرستاني روژه لاتا ناڤين، گوتن دشت جهي كاري بگرت
و هندهك جاران ژي سهنگينتره.

ئهڤجا، گهلين روژه لاتا ناڤين- پتر ژ خهلكي دي، دشين
ئاخفتني وهكو بهرهمهكي مادي بينن و سهردهريي دگه لدا
بكهن. ئهڤ جودا ديتن و بوچون، لوچيكيهكا جودا و چاڤهكي جودا
دڤين، دا خوه دگه ل بگونجيني، نه خوه دي هافي بي و دي مينيه
هافي.. نه خاسمه وهختي ليه ر باندورا شههرهواريا ديتني
(الحضارة البصرية)-مه رج نينه روژاڤاي بت، سهردهريي بكه ي.

وهكو ژيدهر، ئه ز ئهڤي دياردهيي ب ئاڤاهيي هزري و
زمانين ساميڤه گري ددهم كو كار (فعل) بهري بكهري (فاعل) و
مادهي دهيت. ئهڤ هاتنا كاري بهري بكهري، پروسيس يان
كريارهكا ريزماني تهن نينه.. ئاڤاهيي هزري ژي لسهر ئاڤا دبت؛

گۆتن بەری کاری دەیت؛ بهیستن بەری دیتنی دەیت؛ ئنیەت بەری
بەرھەمی دەیت..ھتد.

ئەقە، تاییبەتمەندیەکە، لی چەند راستە؟ چەند خزمەتی
دکەت؟ چەند دی شیت ھەفرکیی بکەت؟ گەوھەری بابەتیە.
شەھرەوارییا لسەر بهیستنی ئاڤا بووی، شەھرەواریەکا
ھەژھەژۆکە.. ب سانەھی دکەقتە بەرگومانئ، لەو، گەلەک بیھن-
تەنگ و شەرخوازە، چونکی نەشیت ب لۆجیکئ بەرەقانیئ ژ خوە
بکەت.. شەھرستانییەکە، دشیئ کوشتنئ بکەت، دشیئ خوە بەدەتە
کوشتن ئی.

ب دیتنا من، ئەقە دیوارەکی دی بی ھلوەرایە ل رۆژھەلاتا
ناقین.. لۆجیک ل ناقبەرا خەلکی و خەلکی، دەستھەلاتئ و خەلکی،
نینە. ھەمی ھەقبەندی ل دادگەھا بهیستنیئە، بهیستن ھەقبەندیین
لاواز و بەرگومان دروست دکەت، ئەو ھەقبەندیە (ھەکەر دروست
بت ناقئ ھەقبەندی لی بکەین) کۆمەکا گومانئ و بیباوہریئ و
نەدوورە دژمنکاریئ بت. لەو، ئەف کۆمەلین ھەنی، بو خوە پیکڤە
گریدانئ، ھەقبەندیین جڤاکی بکاردئینن (چونکی بیئ دی ھەمی
بەرگومانن)!! بو نمونە؛ تیۆریزانئین نەتەوا ئەرەبی، زەنگین
سۆدانئ و سۆمالئ، دکەنە براینن خونئ بیئ ئەسمەرین جزیرا
ئەرەبان و باکوری ئەفریکایی و چوورین شامئ و لوبنانئ!!

بو چارەکرنا ئەقئ دەردەسەریئ، ئەزمونگەھ دڤین، ئەو
ئەزمونگەھین چاقئ دادننە پیش گوھی بو وەرگرتن و

باوهرپيكرنا پيزانينان. لي، ل وهلاتين ئه رهبي، ئه نتلجنسيا وان، بزاقى دكهت، بهرهقاژ كار بكهت. ئانكو روژانه مهليونين مهژبيان و دهستان كار دكهن.. چاڤى درهوين دهريخن!

ئهف جفاكين ئاخفتنى دكړن و دفروشنه ئيكدي، جفاكين ئاشوپى و ئهفسانهيينه، خوه ب ئاخفتنى دخابينن، تاكو روژهكى دزانن چو ب ئاخفتنيقه ناهيت.. هينگى (ههكه ر بويرن) قههرا خوه ل رژيمى و سيستمى ديار دكهن و تولا خوه ژ دهستههلاتداران قههكهن. لي چونكى شههرواريا بهيستنييه، هه مان خهلهتئى ب هوورهووركافه دوباره دكهن!!

شههرواريا بهيستنى، ب خهون و ئاشوپان زهنگينه، لهو، هوشمه ندى و لوچيك تيدا نينه، لهو، شروقه كرنا وي و پيشبينكرنا ئه نجامان ژى، هند ب سانههه نينه. بو نموونه؛ من وهكو كهسهك، باوهرى نينه ئهف شورشين وهلاتيين دهولهتين ئه رهبان، ژبلى شورشى و هلوه شاندا ئهوا هههه (سه ر و ژيدهرى دهردهسهريى-وهكو ئه و هزر دكهن)، چو ئارمانج و هيفيين دى پيڤه بهين. گهلهك ژ ئهوان وهلاتان دى بنه دهولهتين ئايديو لوچيست، و دهستههلاتدارين وان دى بنه دكتاتورين خرابتر (ههكه ر روژاڤا ئيكسه ر مايى خوه تئ نهكهت).

وا دياره، شههرواريا بهيستنى ئيكه ژ گغزين گيژه فانك، هه ر گهلهكى تيدا بژيت، پيدقيه يان هو سا بژيت و پى رازى بت يان ژى دهركهفت، نه خوه تا ئه بهد دى ب گيژاتئى مهست مينت.

د هه مان چارچوځه ی دا، چونکی سیاست (ئو ژ ی پتر
ئاخفتنه) ل روژهه لاتا ناځین ژیرخانه، پتریا خه لکی ب شهف و
روژ کاردکن و پارین نانی لی هزره ته، و کیمانیه ک ب پله کی
دچنه سه ری مله کی؛ ئەفان ژبلی سیسته می دادیا جفاکی د
کومه لی دا هلدوه سینن، ل هه مان وهخت، نازانن د چینا خوه یا
تازه دا (ژ چینا هه ژاران ب پله کی دهربازی یا سه رمایه داران
بوویه) رهفتاری بکن.. لهو، ئەو زمانه دهمتی و دژواریا کولانین
هه ژاری دگهل خوه دبنه سه لال و زمانه سیاستا وان بهس
توندیه. ئەف که سین ژ چینا خوه فهقه تاین و دهسته هلات
وهرگرتین و زهنگین بووین، ژ سه رمایه دارین رهسهن و
خانه دانان، پتر خه لکی دئیشینن و دبنه هیقینتی فره ته نی و
پیکدادانی.

ماڤين مروڦى

بهري، جهى و دەمى رۆلهكى مهزن ل وارى مافين مروڦى دگيرا. چونكى دنيا هم فرڤوت و ژيكووور و ڤهكشاي بوو، هم كومين مروڦان كومين دژ بوون، ب سانهه تشتين ههڤ وهرنه دگرتن.

بهري مافين مروڦى (مافين پترييا رها ژ مروڦان) ژ دهرفهه دههه و كهسه دهاتنه دانان. ب گوتنه كا دى، كهسان دهنگ و رهنگ نه بوو، كوم گرنگ بوون. كومان ژى ب دينى يان كولتورى جفاكى هزر و كار رهوا و نه رهوا دكرن.

لى پشتى شوڤشا فرههسى، مافى دهستهه لاتا خودايى هاته ستاندى، و پيرا همى مافين ميژوويى كهقتنه بهرگومانى.. تيگههه مروڦى تهكى نازاد و ئيكسا دگهه كهسين دى پهيدا بوو. ژ هينگى وهره، مافين مروڦى ژ كومى بوونه كهسى، ژ ميژوويى بوونه سهردههه.

دگهه پيشدا چونا تهكنولوجيايى و ئالافين فيكگههشتنى و كولونياليزمى و بهلاقبوونا فيلوسوفيا هومانيزمى ل سههسالين نوزدى و دهستپيكا بيستى، پاشى جيهانيبوونا هزر و رهفتار و كار و بهرهههه همى مروڦان.. دهرگهههين داخستهه ڤهبوون، كارليكى و دانوستاندى بوو سروهشتى سهردههه.

ئیک ژ مژارین دنیا ههژاندی، مافین مروقی بوون، نهخاسمه، مافی ئیکسانیا جیندهری، مافین کهسی تهک، ئازادیا روژنامهفانیی... و یین دی. ئەقان هندک تیگههین جیهانی بو ئیکهمین جار پیداکرن، بهرهف، شههرستانیهکا جیهانی، تیدا مروف (دور ژ رهنگ، زمان، کولتور، نهژاد) بیه بنه ما و هه می تشتین دی، ل فهلهکا مروقی بزقن.

ئیکسانیا جیندهری: ئەقی بابتهی، خوه بهرهنگاری هندک رینومایین دینی و بنه ماین جفاکی ل روژهلالاتا ناقین کریه. گهلهک زحمهته ب گفاشتنا دهرقه، ئیکسانیا جیندهری ل روژهلالاتا ناقین جهگیر ببت.. چونکی گریدایی ئازادیا نفشی مییه و دی زالدهستییا هزاران سالان ژ زهلامی ستینت، ئەقه ژی هند ب سانهی نینه. ئەقه روویهکی دراقییه، رویی دی، بی ئیکسانیا جیندهری، نه دووره گهلهک زحمهت ببت، روژهلالاتا ناقین ب دنیا یی را بگهت، چونکی ب ئامارهکا بچووک، ئەم دی زانین، ل کومهلین روژهلالاتا ناقین، ۱۵% دکهن و ۸۵% دخون!!

مافین کهسی: ل وهلاتین خودان کولتورین دیرین، هندک پرهنسیپ و رهوشتین جفاکی هند جهگیر دبن، ب شوپشان ژی نالقن. ل دهقهرا روژهلالاتا ناقین، دیسا دو دیوارین مهزن ل دور

هەر کەسەکی و جفاکەکی هەنە، هەند ب سانهی نەدەیتە گۆهاری، نەژی باندۆرا دەرڤە دشییت بهەریفت، ئەو ژێ؛ کولتوری دینی و یی جفاکینە. مافین کەسی د هەردووان دا، ب سەدان و هزاران سالان د چارچۆفی جفاکەکی پیکفەگریدی و بابینی دا هاتینە چارچۆفەکرن و گەلەک زەحمەتە تیگەهین نوو (پتیریا وان بیانینە) جەهکی بو خوە ببین.

رۆژنامەقانییا نازاد: هەم دەستەهلاتا چارییه و دبتە چاقەکی هوشیار ل هنداڤ کۆمەلی، هەم راستگۆیه. راستگۆییا رۆژنامەقانییا نازاد، رۆژنامەقانیی دکەتە چاڤی خەلکی یی زیرەقان ل دەستەهلاتی. ب ئەفی رۆلی رۆژنامەقانییا نازاد وەکو پارچەیهک ژ نازادییا دەربرینی، دبتە ناقگینەکا زیرەقان و ئاڤاکەرا باوەریی ل ناقبەرا خەلکی و دەستەهلاتی.

دبیژن سی تابۆ ل رۆژەهلاتا ناقین هەنە نابت کەس خوە نیژیک ژێ بکەت، ئەو دی بیژن، تو دی پیژێ، پرسیار و مایتیکن نابت، ئەو ژێ سیاسەت و دین و بەهایین جفاکینە (جنس یان نازادییا ژنی، پارچەیی مەزنە).. بیی ئەڤە د هزرا من دا هەبت، هەرسی نموونەیی مە لسەر مافان ئیناین، لسەر هەرسی تابۆیان بەلاڤە بوون.

ئاليسه نگیيا رهها

هؤسا، پشتی ئەقان سەرقله مان، ئەم دئ بزاقئ کەین، دیمەنەکی گشتی بەرچاف بکەین، بەلکو ب سانەهیتەر، لاوازی و دەرزهیین سیستەمیین هەیی بەینە دیتن، و وەکو من ناڤکری، (ئاليسه نگیيا رهها) ل هەمی واران دەیتە دیتن، و ئاليسه نگیيا هەڤبەندی و کار و بەرهەم و سیستەمیین کۆمیین مروۆقان؛ ئانکو کۆملەکی هەژەه ژۆک و فرفۆت و پیکڤەنەگریدای و ل بەر دەرەزینکا فەرته نە و لیکدانئ :

١ جفاکی: ل جفاکین ئەره بی و ئەوین ل فەلەکا وان دزڤرن، زەلام سەرور و خودانە.. ژن نە نیڤا مێه ژ مروۆقان، نە ژئ نیڤا کۆملەیه، ژن ل ئەقان جفاکان مەکینا زانییه دگەل خزمەتکارا مال و خوەشیین زەلامی. ئەڤجا، کۆملەین ئەڤی دەڤەرا ژینگۆتی، ژ ئالیی چەلەنگیا جفاکیڤە، نیڤەک نەتییه، نیڤا دی تشتەکی دییه. زارۆک هیشتا ب سیستەمیین کەڤن دەیتە پەرور دەکرن و ئەوئ کڤانا بابئ خوە نەژەنت، د سەردا چۆیی و ڤەدەر و یاخیه، هەوجەئ راستکرنییە. هۆز و رەوشتین وئ، زال ل سەر هەر جۆرەکی هەڤبەندیان، و ئەو کەسی هۆز نەبت، کەسەکی (بیئەسلە)!! لەو، هەرکەسی خوە بڤیت، یان پیندڤیه کورئ هۆزەکی بت یان خوە بگەهینتە ئیکئ، نەخوە دئ ل بەرزەخی جفاکی راوەستت، هەڤبەندیین خوونئ بلا سەختە ژئ بن (نەژادی ئەره ب)، ل ئەره بستانی گەلەک گرنگن. وەکو ئەم دزانین خیزانا

ھۆزى و گوندى (نيرخوازە، مەزنە، پىڭقە گرىدايە، شەرخوازە،...)، ئەقە ھاتىە شەھران، ھەكەرچى، ل شەھرەوارىيى، بەرھەقازى گوندەوارىيى، خىزان ھەوجەي ئاشتىيىيە، ھەوجەي بچووكاتىيىيە، مەرج نىنە نيرخوازە بت.. ب گوتنەكا دى، باژىرپىن گەلەك وەلاتىن ئەرەبان و يىن وەكو وان دژىن، گوندىن مەزىن و ھند.

۲ نابۇرى: ئەم دىيىن ل دو ئاستان ئەقى بابەتى بەرچاڧ بکەين؛ يان ئاستى پىڭاژۇيا زەمانى و سىستەمىن بەرھەمئىنانى، وەكو؛ قۇناغا قۇتلىكدانى، كۆچەرەيى، چاندنى، سازتنى و پىزانىنان، يان كار و بزاقىن بەرھەمدار د كۆمەلان دا، وەكو؛ چاندنى، سازتنى (سنعەتكارى)، گەشتوگوزارى، بازىرگانىيى.. وا ديارە، ھەكەر ئەم وەكو پىڭاژۇيا مېژووبى ل كۆمەلەن رۇژھەلاتا ناڧىن بنىرپىن، پترييا وان ل ناڧەرا قۇناغان يان ل قۇناغىن دەستپىكى ھالويستىنە. بەدۇياتى ھىلاينە لى فېرى شەھرەوارىيى نەبووينە. گوند ھىلاينە، ھەم بەرھەمى چاندنى لاوازكرينە ھەم فېرى سازتنى نەبووينە. جھىن گەشتوگوزارى، ب ناڧى دىنى و پاكييا جڧاكي، يىن خراب دىن. سازتن ژى، ديارە ل ئاستەكى گەلەك نزمە. لەو، ئەز دىمىم بىدودلى بىژم، ئابۇرا وەلاتىن ئەرەب، ئابۇرەكا فالنجينە. لى، دراڧى ژ فروشتنا نەفتى دەستى، خوە دايە بەر شەرمەگەھا ئابۇرا دەولەتىن ئەرەب، ھەم نەبوونا سىستەمى قەشارتية، ھەم نەبوونا بەرھەمدارىيى ل ھەمى واران. زەنگىنييا ب نەفتى، ژەھرەكا بەردەوامە درژتە لەشى ئەقان

کۆمەلان؛ پارەیی نەفتی، خەلک تەنبەل کرێ، دایە دەست رژیمان، و دەولەت ھند زەنگینکرێە دشیئت ھەمی تشتان بکرت!! لەو، پتیریا رژیمین دەولەتان گەندەلن و دەستھەلاتداریی وەکو زێرەفانین نەفتی دقیت، بریقە دەبن و ھەردو پیکفە.. ل پابۆسا دۆلارین نەفتی ل دەلیقەبەکی دگەرن، بەھەرکا زیدەتر ببەن!! نەفتی دەولەت ھند زەنگینکرینە، دشیئت خەلکی خوە بکرن، بکوژن، بفرۆشن.. و ھەمان خەلک دەستان بقوتن!! لی تاکو کەنگی؟

٢ سیاسی: ئالیسەنگی ل واری سیاسەتی نە بەس ل پوانکرنی و ل بەرھندا کرنی و چاقتراساندنییە، ئالیسەنگیا مەزن سیاسەت دروست دکەت، چونکی وەکو ژیرخان کار دکەت. ب گۆتتەکا دی، سیاسەتە ئابوری و جفاکی و رەوشەنبیری و (دینی ژێ) بریقە دەت!! ئەقە مەزنتترین ئاستەنگە ل بەر گۆھەری و پێشکەفتنا ئەقان وەلاتان. ئاستەنگا دی، مژھوی و شیلیبونا سیستەمین دەستھەلاتدارییە.. پتیریا وان (ژبلی شاھ و میران) د جۆرەکی شیزۆفرینیاییدا دژین: ناڤین مۆدیرن و قەبە ل سیستەمین سیاسی کرینە و ب رەفتارین سولتانان سەرەدەریی دگەل خەلکی خوە دکەن. ئەقی زمان (وەکو رەنگفەدانا راستیا ژیواری) ل بەر خەلکی ھندا کرێ.

ل ئەقی دەقەری، ھیزا حوکمەتی ئیکەمین و تەنھا ھیزە.. ئەو ژێ د دەستی سیاسەتمەداران دایە و وەکو وان دقیت پی دلەبیزن! دابەشکرنا دەستھەلاتی لسەر پەرییە (بەس دەستھەلاتا

ب جهئنانی هیزاره؛ یا قانوندانانی و دادوهریی بۆ خهملاندنا دیمهنی دهستهلاتینه). رهئیا خهلكی هند دخوت، هندی پشتهقانی هیزا بنگههین بت..هتد.

هندهک سیستهمین سیاسی ل ئهقی جیهانا کهفن ههنه، ژمیژه وهختی وان نهمایه، وهکو شاهاتییا رهها (شاهاتییا بیدهستوور)، میرین خودانین خهلكی و وهلاتی و بهرههمی ههردووان، دهستهلاتا کیماتین ئایینی یان دهستهکین لهشکهری..هتد. ئهقانه دگهل سهردهمی و لوجیک ههقژن، پا دگهل گهلین خوه چاوانن؟!

۴ رهوشهنبیری: ب مانا کولتور بیاقهکی مهزنتر و بهرفرهتر وهردگرت ژ پهیقا رهوشهنبیر (هزر و بیرین رهوشههن!!)، لی د ئهقی گوتاریدا، ئهم دی بهس ئالیی هزری وهرگرم، رهفتار و بهرههه دگهل ئالیی جفاکی و ئابوری پتر دگونجن. نهۆ، ئهف دهقهره ههژارتین دهقهره ل دنیاای ب خواندنی! (ههکهرچی ئهوان نفیسین و خواندن ئافراندیه). ههکهر ئهم ژ هه پرتووکخانهیهکی پپرسین کانی خهلك چی دخوینت؟ دی جوداهیا دووی دگهل دنیاای پهیدا بت، ئهو ژی ئهوه؛ خهلك ناخوینن، ههکهر خواندن ژی، پرتووکین دینی و کهلهپوری و میژووی دخوینن. ئهقه رهوشا پرتووکیه، رهوشا هزری گهلهک جودا نینه؛ گهلین ئهقی دهقهری (ژ ئالیی هزریقه) یان ل قوناغا دینینه یان یا پیش دینی (ئهفسانهیی). ئهقه قهتیانهکا مهزن دگهل

ھەمى دىنيىڭ دروست دىكەت، چۈنكى پىرانييا گەلەن دىنيىڭ
 دەربازى ھىزرا فىلۇسوفى و زانىستى بووينە و ھىزرا دىنى
 پارچەيەكە ژ ميژووا ھىزرا گەلان، نە زالە لسەر بياقئ ھىزرى
 ھەمىي.. ل دىنيىڭ ھىزرا دىنى، ھەم شىوازي كەسى وەرگرتىە، ھەم
 ھاتىە جوداكرن ژ سىستەمىن ژيانى كۆمەلى. پەرورەدە، وەكو
 پارچەيەك ژ سىستەمى رەوشەنبىرى، بزاقئ دىكەت مروقى لىەر
 مەستەرى كەقن كەقن ئاقا بىكەت. ئانكو پەرورەدە د كوكا خوە دا،
 دبستانا كۆپىكرنا رەوشەنبىرىيا گەلانە. ئەف كۆپىكرنە، ب
 سروشتى خوە، ميژووناراستەيە و پارىزگارە، بزاقئ دىكەت
 كۆمەلى پاشەرۆژى لىەر يى كەقن ئاقا بىكەت.. پەرورەدا ئەرەبى،
 چۈنكى ميژوويىە، پىتر گرنگى ب سى تىشتان دىدەت؛ زانىستىن
 روت- بۆ ھەوجەييا رۆژانە، دىن- چۈنكى ھىزرا ھەيمەنەدار و
 زالە، ميژوو- چۈنكى ئەرەب ھەبوونا خوە تىرا دىين. ئەقانە
 نەشىن كۆمەلەكى سقىل و ھەقچەرخ پەيدا بىكەن، بەرەقاز،
 بەدۆيەكى خواندەوار دروست دىكەن. چاوا بت، پەرورەدە ئىك ژ
 ئەگەرىن سەرەكىە، نەھىلاى ئەرەب ژ زىندانا ميژوويى ئازا بىن و
 ل ئىرو بژىن. د ئەنجامدا، ئەرەب ل وارئ رەوشەنبىرى تووشى
 دو گرفتارىان يان ئالىسەنگيان بووينە؛ ئىك، دگەل خەلك نووخواز
 (شەرئ خوەگوارتنى و گونجاندنى). دو، دگەل دىنيىڭ ھەمىي
 (ئاستى كەقنى رەوشەنبىرىي يان ژيان ب مەرچىن ميژوويى).

۵ زانستی: بەرسقا ئىك پرسىيارى بەسە، ئەم پى بزائىن
وہلاتىن ئەرەبى ل وارى ہزر و بەرہەمى زانستى و تەکنولۇجى
ل دەرڧەى ميژوويى دژىن. ئەرى ھەمى وەلاتىن ئەرەبى و
بوسورمان ژى دگەلدا، چەند خەلاتىن نۇبلا زانستان و
تەکنولۇجىيى برىنە؟ وەکو ئەز دىبىنم ھەوجەى دو چاقىن رۆھن و
گوھىن تىژ نىنە بۆ مە ئاشكرا ببت؛ پشكدارىيا دەڧەرى د
پىشدابرنا زانستان و تەکنولۇجىيىدا، ما ژ سفرى بلندترە!؟

پشتى ئەڧى كورتاسىي، پرسىيارەكا فەر دەيتە پىش؛ ئەرى
ئەڧ كۆمەلىن خەلكى ل گەنگى دژىن؟ ئەرى-ھەكەر ئەڧانە لسەر
دەمى خوہ نەژىن- ئەو و ھەركەسى وەكو وان، دزانن خوہ برىڧە
ببەن؟ ئەڧ پرسىيارا د پرسىيارىدا، ئىك بەرسقا ل فۆرمى
پرسىيارى دئىنتە سەر زارى من؛ ئەرى ئەڧ دەڧەرە ھەوجەى
كۆلۇنيالىزمەكا دىيە يان نە، نەخاسمە ھەمى ئەزموونىن
نەتەوہىي ل رۆژھەلاتا ناڧىن يان شكەستن خواریە يان نەشیاينە
دگەل سەردەمى بژىن؟

بەرى ئەز ئەڧى بابەتى ب دوماھىك ببىنم، ئەز فەر دىبىنم،
پچەكى لسەر خوہ پىشاندانىن سلیمانىي راوہستم، كانى تا چ رادە
تايبەتن يان تا چ رادە گریدايى ئەڧى ھلچۇنا وەلاتىن ئەرەبە دژى
دەستھەلاتى.

سليمانىي

چاڭليكرن يان شۇرشا گەلىرى؟

بەرى ھەرتشتى، پىدقىيە ئەم دەستھەلاتا ھەرىمى ھلسەنگىن، كانى تا چ رادە ئەم دشىين ناڭى دەستھەلاتا دەولەتى لى بگەين، پاشى چ وەكھەڭى دگەل دەستھەلاتىن ئەرەب ھەيە، دا خەلكى ھەرىمى ھەمان ئەزمونى بكارىينت بۇ گوھارتنا وى.

پشتى سەرھلانا ۱۹۹۱ بەرەيى كوردستانى (كو بەرەيەكى شۇرشيگىرىي بوو) دەستھەلات ل ھەرىما رزگاركرى وەرگرت. ھىنگى، چونكى حوكمەت نەبوو، خەلك نەچاربوون، پارتىين سياسى وەكو سىھوانە و سەميان ل شوونا حوكمەتى ھلبژىرن. ژ ھىنگى وەرە، خەلكى كوردستانى ھەمى لسەر پارتىن سياسى دابەشبوون. ب گۆتنەكا دى، ناسناما ھەركەسى ل ڧى وەلاتى بوو پارتىيا وى يا سياسى.. ئەڧ سياسىكرنا ھەمى وەلاتيان (بىجوداھى)، ھەكەر ب رەنگەكى نەئىكسەر ھەمى خەلكى ھەرىمى ئىنابتە سەر خەتى نىشتمانى و نەتەوھىي، لى پتر زيان گەھاندىنە پرۇسسسا پىشڧەچۇنا ھەرىمى و ئەنجام ھىشتا باش ديار نەبووینە.

ئەڧى ئىكى سىستەمى پىكھاتنا سياسى (التوافق السياسى) لسەر خەلكى و سامانى گشتى و برىڧەبرنا وان پەيداكرو. لى ئاستەنگ سەنگا ھەر پارتەكا سياسى چەندە بوو ئارىشە، لەو

ھلبژارتین ۱۹۹۲ ھاتنە کرن بۇ دیاربوونا سەنگا ھەر ئالیەکی ل مەیدانی و بیژتتا پارتین خودان جەماوەر و یین بی جەماوەر. د ئەجام دا، پارتیا دیموکراتا کوردستانی و ئیکەتیا نیشتمانیا کوردستانی، لسەر ئەجامان ژى پیکھاتن و سیستەمی ۵۰-۵۰ و پاشی شەری ناخوہیی و دوحوکمەتی ئەجامین ئیکسەرین لەزا ھلبژارتین ۱۹۹۲ یی بوون.

ژ نەبوونا دەزگەھین دەولەتی، ھەر پارتهکا سیاسی وەکو حوکمەتەکا بی-دەولەت رەفتارکر. ب گۆتتەکا دی، چونکی دەزگەھین دەولەتی نەبوون (و ھیشتا ب دروستی چینەبووینە) ھەر پارتهکا سیاسی د ناڤ جفاکی دا، رەفتارا دەولەتەک یان ھیزەکا سەربخوہ کر. ئەڤە ل شوونا جفاکا کوردی ژ قووناغا ھۆزان دەربازی نەتەوہی بکەت، دەربازی پارتین سیاسی کر. ئەڤا ل شوونا دەمارگیرییا ھۆزاتین، دەمارگیرییا سیاسی ژى لی زیدەبوو.

خالەکا دی، ھەژى لی راوہستانییە، چونکی بوویە ئەگەرەکی راھەژانا سیستەمین ھەیی و گەلی ھەریمی و ھەڤبەندین وەلاتیان لاواز دیارکرینە، ئەو پاراستنا سیستەمی شۆرشى (نە بەھایین وئ) ل ناڤ سیستەمی دەولەتی.. ئەڤ خالە گرنگە بۇ شروڤەکرنا رەوشا سلیمانیی.

ل وەختی خوہ، ھەمی پارتین پشتی شکەستنا ۱۹۷۵ی و بەری ھینگى ژى، پەیدا بووین، پیگوھیرکین پارتی و پارتین دی

بوون، ئەف ھزرا پيگوھيړکيښي وال ھمی پارتين کوردستاني کريه، جهماوهری بن. ئانکو لسهر بنه مایه کي ئایدیولوجی یان چيناتي نه هاتينه دامه زانندن. بو رزگاريښ هاتينه دامه زانندن، رزگاری ژي ئه رکي هه ميانه. لهو، هه می پارتين کوردستاني (راست و چه پ) ژ هه می چين و ئایدیولوجيا پيکدهين؛ هه می پارتين رزگاريښه، نه بين قوناغا دهوله تي، کو پيدقيه هه ر پارته کي یان بهرنامه يه کي هزري هه بت یان يي ئابوري هه بت، دا بشيتت خوه ب کادره کي گونجای پيکفه بگرت.

مه رهم ژ ئەفی گوټتي ئه وه بيژم، مه زوو سيسته می ديموکراسی بکارئينا، بوچی زوو؟ چونکی، وه کو ئەز تيدگه هم، بهری دهوله تي و هه بوونا دهزگه هين وي وه کو سيهوانه يه کا گشتي، سيسته می ديموکراسی دي که قته بهر گه فین هه می پشکداران، نه خاسمه، ئەوين ددورين و که س نينه بهر په قاني بکه ت. بهر په قان، پارچه يه کي گه وه ريبه د پرؤسيس و سيسته می ديموکراسيدا، و بهر په قان هندي بهيتر بت، تاگير نه بت، سه رانسه ری بت... باشتره، چونکی ناهيئت يي بهيتر يي خوه ژ بهرکا خوه زيده تر بهاقيژت. هه روه سا چادره که، يي لاواز و بيهيتر خوه لبر سيبه را وي رادگرت. د ئەنجامدا، کومه له کي کارليکی و ديناميکی پهيدا دبت، نه کومه له کي مهند و قالبداي و راوه ستای و په ننگي، هه روه خته کي نه دووره بپه قته.

نه بوونا سازه كا سهروه ل ههريما كوردستان، رهنگه
بيخودانيهك بو هه رتشتي گشتي پهيداكره، لهو، گهندهلي و
مروككاني و پرت و بهلافييا دهستههلاتي و برياري و نه بوونا
ئاشكراگهري و روھني ل ناڤههرا خهلكي و حوكمهتي و كومهكا
گرفتاري و خهلهتيني حوكمهتيني (تاكو رادا بيحوكمهتيني ل
هندهك واران) هه نه و بهرچاڤن.. و گهلهك جارن ناهينه
چارهكرن، چونكي نهو (ئازاديا بيسهر و بهرهللا) گرنگترين ئالافي
پيڤكه مانييه! نه قانون و سيسته مي جڤاكي-ئابوري-رهوشه نبيري
و سياسه تا بلند.

ئيرۆ و سوبه هي ژي، ههكه ر بابه تي وهزاره تين سهروه
(دارايي، ناڤخوه و پيشمه رگه) نه هينه چاره كرن و سهروكاتيا
ههريمي نه بته دهزگه ههكي نيشتمانيي بلندير و سهرده ستتر لسهر
هه مي دهزگه ه و سازه و ريڤخستني ههريمي، گه فين شهري
ناڤخوه و هلوه شانا سازه و دهزگه هين ههريمي دي ل هنداڤ
سهري مه دولينت.

چاوا بت، ههكه ر ئه م ههڤه ركرنه كا سهري ل ناڤههرا
ههريمي و هه ر دهوله ته كي دا بكهين، دي بينين؛ ههريم دهوله ت
نينه و گهلهك سازه و دهزگه هين دهوله تي ژي نين، لي ل
هندهك واران ژ گهلهك دهوله تين دهڤهري پيشدا تره. بو نمونه؛
ههريمي ههكه ر سيسته مه كي ديموكراسيي پيشكه ڤتي نه بت، لي
هلبزارتن هه نه، ئازاديا پارتين سياسي ههيه، په رله مان ههيه،

سەرۆكى ھەريىمى ھاتىيە ھلبژارتىن، دگەل ئاستەنگ و بەرپىكان، بەردەوام ھلبژارتىن ھاتىنەكرن، .. ئەقە ھەمى، بنەما و دەستپىكن بۆ ئافاكىرنا دىموكراسىيى.

بەرانبەر ئەقى، ھەكەر ئەم ئاستى وەرارا جفاكى و ھزرى و رەوشەنبىرى لىبەر چاڧ راگرىن، رەنگە پىشەنگىيەكا سىستەمى سىياسى دەيتە دىتن. ئەق پىشەنگىيە، نەدوورە بەرھەم و بەرمايىكا شۆرشى بت، لى پشكدارىيى د پىشدابرنا جفاكى و رەوشەنبىرىدا دبىنت. بەس ل ھەمان وەخت، ئالىسەنگىيەكە، باشە بەيتە چارەكرن، بەرى بىتە ھىقىنى فەرتەنەيەكى ل پاشەرۆژى.

***

ھەلبەت گىرۆبونا قۇناغا وەرگوھاستنى ژ شۆرشى بۆ دەولەتى، ژ تايبەتمەندىان بۆ گشتىان، ژ ھەقەندىن گوندى و ھۆزى و دەقەران بۆ يىن وەلاتىنىي، ژ نەينىان بۆ ئاشكرگەرىي، ژ سىستەمى كەسى بۆ دەزگەھان... ئەقى ھەمىي، رەنگە بىھىقىياتى و ترسەكا ناڧخوھىيى ل نك ھەر كەسەكى كورد پەيداكرىيە كو ب ئەقى رەنگى، دەستكەقتىيىن خەباتى و سەرھلدانى ناھىتە پاراستن، نەخاسمە، گەفەن نىشتمانى و ھەرىمى ل ھەرىما كوردستانى و ھەبوونا وى، كىمتر نىن ژ شەرى شۆرشى دگەل رژىمىن ئىراقى. چاوا بت، گەلەك ھاتىيە ئافاكىر و گەلەك كىماسى ھەنە، ھەوجەى راوہستانەكا ژىرانەنە و برىارىيىن وىرەكن، چونكى

پیشکەفتنا سیاسی ل هەریمما کوردستانی (سیستەمی ناخوهری و دگەل دەرڤه) گریډایی بهرهمی ئەزموونا حوکمرانییا هەریمما کوردستانییه.. هندی ئەف ئەزموونه پتر خزمهتا مروۆفی بکەت و بشیت خوە دگەل سیستەمی جیهانی بگونجینت، دی هند پیشکەفت، بهره‌قاژ ژێ، هه‌لبه‌ت بهره‌قاژه.

ل دوماهیی من دقیت بیژم؛ هه‌سه‌نگاندنا ئەزموونا هەریمی و ئەوا ل سلیمانیی روودای، کاره‌کی ساده و سانه‌هی نینه.. لی هەر بزاقه‌کا خوە تیگه‌هاندنی و پیشنیازکرنا چاره‌سه‌ریان، نه‌دووره بهره‌کی ل ئاقاهیی چاکسازی و پیشداچونا ئەزموونا هەریمی زیده بکەت.. ئانکو، ئەڤه هندهک بوچوون، نه‌دووره دروست بن، نه‌دووره خه‌له‌ت، لی ئارمانج ئیکه؛ چاکسازی ژبو سهره‌رازی و ئازادییا هەریمما کوردستانی.

پشتی ئەقان سه‌ره‌قه‌له‌مان، باشه بپرسین ئەوا ل سلیمانیی قهومی، شوڤشا خه‌لکی بوو لسه‌ر کیماسیین ده‌سته‌ه‌لاتا هەریمی یان تشته‌کی خو‌ه‌جه‌ بوو یان ژێ چاقلیکرن بوو؟ نه‌خاسمه، سلیمانیی شه‌هری مۆدیلا نه.

ب دیتنا من بابەتی سلیمانیی پ‌رالیه، ب گۆتته‌کا دی، پتر ژ فاکتۆره‌کی وا لیکر هندهک خه‌لکی سلیمانیی بزاقی بکەن، مۆدیلی سهره‌لدانین ئه‌ره‌بان ژ مسری (ب تاییه‌تی) بیننه هەریمما کوردستانی.

نېك: حوكمه تا ههريمي

ژبه رنه بوونا سازي و ههيكه لي دهوله تي ل ههريما كوردستاني، حوكمه ت (هندهك جاران پارتين سياسي) ب رولي خوه و يي سازيين د سهر خوه را رادبت. ب گوته كا دي، حوكمه ت يان پارتين دهسته لاتدار بلندترين دهسته لاتن ل ههريمي، ئەقئ وا ليكره، قوچا دهسته لاتن ل ههريمي ئيكره نهب، بهلكو پرسهري و پرناستي بت (ههري پارتك سياسي هندي سهنگا خوه بلند بت). ئەقه لاوازيه كا خه تهره ل دهسته لاتن و دهليفهيه بو ههريهريه كي ل ههريمي، بيواوهستان و بيتيسان ژ خه تين سور (چونكي نينن) بزاقا خوه بلندكرني و قهگرتني بكهت.

نه بوونا دهسته لاتكاه سهرور بو ههري ههريمي (دي) ناف كه م؛ سهروكاتيا ههريمي و سازيين سهروهر و پيئه گريديايي، رهنگه بيخودانيهك دايه ساماني گشتي ل ههريمي، ئەف بيخودانيه بوويه ئەگهري لاوازيا ريخستن و كونترول و قانوني. وژداني و دلوقاني جهي قانوني و سيسته مي حوكمراني گرتيه. ئەقه دهركه هي لاوازيا قانوني و داديا جفاكيه ل ههريمي، پاشي دهركه هي نه رازيبوونا پتريا خهلكيه. چونكي سهروهريا دهوله تي و قانوني دبه سهروهريا كه سان و دهسته كان، سور و ههستين كه سي جهي هوش و قانون و سيسته مان دگرن.

ب دیتنا من، ئیکنه گرتنا وهزاره تین سهروه ر ل ههریمی دگه ل سازی و دهزگه هین گریدایی ههیکه لی دهوله تی، وا لیکریه بهرژه وهندییا گشتی کهس لئ خودان دهرنه کهفت و هیز دبه بهر هقان ل ناقه را پیکهاته یین میری و جفاکی، و ئەفه دبه ئەگه ری فهرته نی.

دو: ژ دهستانا سینترالیزما سلیمانی

پشتی میرگه ها بابان ل نیفا دووی ژ سه دسالیا نۆزدی هلوه شای، گه لهک پیقه نه چۆ، شیخ مه محمودی حه فید و پاشی ئنگلیزان دگه ل ئەفسه رین کورد سه نترالیزما سلیمانیی فه گه راند.. ئەف سه نترالیزمه (وهکو ئەز دبیم) بوویه پارچه یه کئ گه وهه ری ژ کهسانی هه ر سلیمانیه کی. لهو، ل ته نگاقتیرین وهخت، بزاقیرینه وهکو سه نته ری کوردینی و کوردستانی خوه دیار بکهت، تاکو هلبژارتنین ۱۹۹۲ی و دامه زرانا حوکمه تا ههریمی ل هه ولیری.

راسته سیسته می ۵۰ ب ۵۰ وهختی بووی، سیسته مه کی فالنجی بوو. وهختی بووی تۆفی دوه ره کیی یان شه ری ئیکالکرنی قیرا بوو. د ئەنجامدا، شه ری ناخوه روودا و ده قهرین دهسته لاتا ئیکال په یدا بوون. ههریما کوردستانی بوو دو ههریم؛ دو حوکمه ت؛ دو پایتهخت.. هتد. لئ، نابت ئەو حه زا سه نترالبوونی گه لهک دووری ئەوا روودای بکهین؛ ل ۱۹۹۲ی دو سالان

پایتهختیا ههولیرئ نهما و شهڕئ ناخوه روودا. پشتی ئیگرتنی دگهل رزگاربونا ئیراقی ۲۰۰۳ی، دیسا گهلهک پیڤه نهچۆ، گرۆپی ریفۆرمی د ناڤ ئیکهتی نیشتمانی دا پهیدا بوو (سلیمانیی سه رکیشیا وی گرۆپی کر) و پاشی بوو بزاقا گۆران.

لهو ههڕ ئیگرتنهکا سلیمانیی ژ پایتهختینی زربههر بکهت، دی بته هیڤینی سه رهلدانا گرۆپهکی، سهنته رالیما سلیمانیی ڤه گه پینت. ئانکو، ئه گه رهکا خوه پيشانداین سلیمانیی، ڤه گه راندنا سهرداری و سه رکیشیییه.

سئ: چاڤ لیکن

خه لکی سلیمانیی ناقدارن ب مۆدیل و خوه گوهارتنا بهردهوام، ئه ڤه ژی ئه گه رهکی دییه. وهختی سه رهلدان و شوڤشین جادا ئه ره بی دهست پیکرین، ژ بهر ههڕ ئه گه را ههبت، سلیمانیی ڤییا چاڤ لی بکهت.. ههلبهت ههڕ ئالیهکی پشکار ئارمانجهک هه بوو، لی هه می لسه رهندهک ئارمانجان کۆک و ئیکدلبوون؛ دیمه نی سه رڤه چاکسازی و پتر پيشڤه چۆن بوون، دیمه نی ڤه شارتی، گوهارتنا دهسته لاته کی ب ئیکا دی بوو، یان تیکدانا ئه وا هه بی بوو. ئه ڤجا چاڤ لیکن و گه رڤه (پشکاری وهکو به هیه کی جڤاکی) و گه هگیری (الانتهازیة) بوونه راستیه ک و جاده یا سلیمانیی دژوار لفاندن. ئیک نمونه به سه ئه ڤی چاڤ لیکنی دیار بکهت، ئه و ژی چیرۆکا به ربارانکرنا د. ڤه رهاد پیراله، وهختی ڤیای هۆشمه ندانه پشته قانییا چاکسازی و خوه پيشاندانان بکهت.

چوار: رۆلى رهوشه نبيران

ل ههريمي، ژبه رهه بوونا بياقهكي ديموكراسي و ئازادى، هندهك رهوشه نبيرين سليمانى دهليقهيهكا زيپرين ديتن، رۆلى رۆبسپييزى بگيپرن و (نه دووره) پى ببنه قهرمانين ميژوويى، پشتى نه شيان ب رهوشه نبيريى و رۆژنامه قانيى، ناقدار بين.

پرسیارا من ژ ئەوان هزرقان و رهوشه نبيران ئەوه: ئەرى ب هلوه شاندا ئەقا ههیی، دى چ بۆ مه وهكو كورد مينت؟ ب ديتنا من، ههرفه رته نهيهكا سه رانسهرى ل ههريما كوردستاني، دى ل گهلهك واران قهگه رپنته سه ر سفرى. نه خاسمه، كورد هيزهكا ياريكه ر نين ل رۆژه لاتا ناڤين. نه دووره ئەم پارچه يهك بين د ناڤ ياريا ئارامكرنا رۆژه لاتا ناڤين دا، لى ئەم ياريكه رين سه رهكه نينين.. لهو، هه ر فه رته نهيهكا ئەم لسهر خه تا ياريى بكهين، دى ب كارتا سوڤر چينه ناڤ بينه ران و ئەنجام ديارن.

مه وهكو كوردستاني، نابيژم وهكو كورد، ههريما كوردستاني، هيشتا مه رجين نه ته وه بوونى و دهوله تبونى نين، لهو، هه ر ئاسته نكهك يان هلنگفتنهك، دى گهلهك گران لسهر مه راوه ستت. ل فر ههكه ر گازنده ژ سياسيان بهيته كرن كو بهاين شوڤشى داينه ب پاره و دهسته لات، دى چ گازنده ژ رهوشه نبيران هيته كرن، وهختى ببنه هيقينى هلوه شاندا ئەوا ههیی ژى؟ ب ديتنا من، رۆلى رهوشه نبيران، كۆده تا و فه رته نه هليخستن نينه، رۆلى وان رهوشه نبيركرنه؛ ل ئاستى دهسته لاتى

و یخ خه لکی.. ئەو تی نه بت، هه کهر ئارمانجا ره وشه نبیران چیکرنا
کۆمارا پلاتوی بت!!

پێنج: رۆلی پارتین سیاسی

وهکو ئاشکرا، بزاڤا گۆران ژ گروپه کێ ریفۆرمخواز و
گریدایی هزرا سینتته رالیزما سلیمانی، د ناڤ ئیکه تی نیشتمانی
کوردستان دا، بوو پارته کا سیاسی و نهۆ یا بزاڤی دکهت، وهکو
پینگوهیڤک یان سه ربخوه جیوگرافیا خوه به رفرهه بکهت. بزاڤا
گۆران ب چه ند میکانیزمان (ریکان) به رپرسه ژ روودانین
سلیمانی؛ ئیک، ئیکه تی نیشتمانی ژ پارته کا جه ماوه ری کره دو
پارچه (پارچه یی ئایدیۆلۆجیستی چه پ-گۆران، و پارچه یی
پاریزگاری سه رمایه دار-ئیکه تی. دو، چونکی سازی و ده زگه هین
ئیمناهی و ژیده رین دارایی ف ئیکه تی بوون، گۆرانی ب تیکدانا
ره وشا سلیمانی، قییا هه بوونا خوه ژ ناڤ خه لکی ده ربازی ناڤ
حوکه تی ژی بکهت. ئانکو جهی ئیکه تی ل سلیمانی بگرت. سی،
ژبه ر په یمانا ستراتیجی، پارتی دیموکراتی کوردستان نه شییا یان
نه قییا ئەوا روودای بپه ژرینت یان په سه ند بده ته ناسین، و ئیکه تی
نیشتمانی گۆرانی وهکو یاخی دناست.. لهو، هاته په راویزکرن.
ئه قجا، یارییا (وهکی نه بو منه بلا بو که سی نه بت) ده ست پیکر.
چار، نه دووره هنده ک په یمانین تازه هاتبنه گریدان و ده ستین
ده رفه ی هه ریمی رۆله ک له بیست بت، نه خاسمه هیژین هه ریمی و
جیهانی.

ل هه مان چارچۆفه، پارتین بچووک وهکو گه پیره یان
پشکداری د خوارنی دا، که قچکین خوه هلگرتن و هاتنه مهیدانی.
هندهک ژ وان رۆلهکی مهزن هه بوویه د چاف لیکنیدا، یان
کۆپیکرنا شوپشا مسرئ و پیستکرنا وی ل سلیمانی.

ئالیهکی دی، فه دگه رته بیهقی بوونا پارتین سیاسیین
بچووک کو بشین پارتی و ئیکه تی لاواز بکهن یان جهی وان
بگرن، ئەف له هییا ل رۆژهه لاتا ناقین روودای و به رهه قییا
سلیمانی وهکو شه هرهکی یاخی یان نه رازی، پیکفه بکارئینان بو
هه ژاندنا ستوونین پارتی و ئیکه تی، وهکو ده ستپیکهک بو
هلوه شاندا وان. نه دووره ئیریشا سه ر لقی پارتی به لگه بت بو
په ژاندنا ئەفی بوچونی.

ههروهسا نابت ئەم ژبیر بکهین کو نه دووره، پلانهکا
ستراتیجی (نه پیلانهک) ل پشت ئەقان خوه پیشاندانان هه بت، بو
دروستکرنا هه ریمه کا دی ژ هه ریمه کوردستانی.. لی سه رنه گرت.

شهش: هیزین دهرفه

مه بقیت نه قیت، ئەوا ل سلیمانی روودای-به ری
خوه پیشاندانان، سه رنجا گه لهک ئالیان راکیشا، و پتریا یاریکه رین
مهیدانا سیاسه تا ئیراقی و هه ریمه کوردستانی، چ ئاشکرا چ ب
نهینی، رۆلی خوه گیران؛ ئەوین ژ رۆلی هه ریمی دلگران، ئەوین ژ
هه بوون و سیاسه تا هه ریمی نه رازی، ئەوین ژ سیسته می

کارگيري نەرازی،... پيکفە ل قوناغەکی یان ل هەمی پشکار بوون و هەر ئالیەکی قتیا گەمی ل بەر بایی خوە بهاژۆت.

ئیران: راپۆرت هەنە حوکمەتا ناڤین (دگەل ئیرانی یان ب تەنی) قتیایە بزاقا گۆران بۆ فشاری ل سەر دەستەهلاتا هەریمی بکار بینت، یان وەکو چیکرییا خوە مەزن بکەت و پاشی ب گۆرەمی مەرجین وئ سەرەدەریی دگەل دۆزا کوردستانی بکەت، نەخاسمە، شەرمینە کو ئەو چیکرییا هەریمیئیە!!

ئیران: ئیرانی ئاشکراتر بویەریی سلیمانیی کربوون کارت. هەلبەت وەکو فشار ل سەر حوکمەتا هەریمی بۆ بیلایه نکرنا وئ ل جەنگا چاقەرێکری دگەل هیزین ئەمریکی یان بۆ بکارئینانا هەریمی بۆ تەمامکرنا پرۆژی کفانی شیعی ل رۆژەهلاتا ناڤین (ئوقیانوسی هندستانی//ئیران-سووریا- لوبنان//دەریا ناڤین). هەلبەت ژبلی، وەجا ئیران ژ هیزەکا نووچیکری ببینت، نەخاسمە، هەردو پارتین سەرەکە ل کوردستانی (ژبەر دەست دەرکە قتییە) و بووینە پاچەیهک ژ تۆرا ناڤنەتەوهی.

هیزین هەڤه یمان: گەلەک جارن، نەخاسمە ل دەستپیکا روودانین سلیمانیی، رەنگە گرنگیپیدانەک یان دەستگرتنەک دەهاتە دیتن، و وەسا دەهاتە خواندن کو رهوشا هەریمی (یا ناڤخوهی) هەوجەمی چاکسازیەکنیە و هەکەر هەر بهیتە گیرۆکرن، نەدووورە سیستەمی هلوهشینت.. و هیزین هەڤه یمان بۆ ئەڤی ئیکی

چاڦڊيريا بوويهان ژ نيزيڪ دڪهن. لي گلهڪ پيڻه نه چو ٿو
گرنگيدان راوهستا و بويه ر ڙي پيرا راوهستان!!

ب ديتنا من، ٿه ٿه هندهڪ ٿه گهرين روودانين سليمانين
بوون، ههلبهت بين دي ڙي هه نه.. لي دڪه ٿه خانا هوورهوورڪان،
من بڙاڦ ڪر نه چمه ناڦ، نه ڪو د هه پيا وان را ئاسي بيم.

چاوا بت، سليمانيا پايته ختا هه ريم نه بت، هه ست ب
مافخوارني و هاقبيووني دڪهت. ٿه ٿه سليمانين دهيلت باڙيرهڪي
زيندي، وهڪو هه سٽڪرن ب هه بوونا خواه، لي خه ته ر بو هه ڦيشڪ
و هه ڦيهيمانين خواه.

نەنجامین گشتى

ژبەر كۆمهكا ئەگەرین دینی، پەرودەیی، ھزرى-زانستى، سیاسى، ئابۇرى و جفاكى، مروّف ل ئەفئ دەقەرى ل/ب میژوویەكا دی دژین.. ئەف نەگونجانا رەھایا سیستەمین ژیانى دگەل سەردەمى، وەلاتین ب ناّف ئەرەب، و ئەوین ل فەلەكا وان دژین، تووشى ئاستەنگەكى کرینە، پیدقیه بریارەك بۆ بەیتە دان؛ یان ژیانى ب مەرچین ئیرو پەسەند بکەن و بپەژرینن یان وەکو خوە بمینن و ھیشتا پاشقە فەگەرە سەردەمین زپرین، وەختى خەراج ژ سینۆرین چینی تاكو یین فرەنسایى بۆ شامى و بەغدايى دەھات.

لى گرفتارییا ھوشى ئەرەبان ئەوہ؛ ژبیرکرینە میژوویا دروست راستوراست بریقە دچت، ئیدی ب سینۆرین سیمکری دەولەت ناھیتە پاراستن، ئیدی ب نەزانکرنى دەستەھلاتدار و گەل نەشین خوە بپاریژن، ئیدی ب ھەسپان ئورۇپا ناھیتە تالانکرن، لى ب زانینی و زانستان و نووژەنیى و تەکنۆلۇجیایی. من ببەخشن ھەكەر بیژم؛ دنیا بەس ب چاڤى کیزان رەش و سپی دەھیتە دیتن، چاڤین مروّفان سروشتى و ژیانى ب شەقەنگەكا دوورودریژا رەنگان دبینن و دگەلدا دژین.

ل ئەفئ دەقەرى دەولەت و گەل پیکقە ل ئەزموونا زانینی، وەرار و ئاڤاکرنى، پيشکەفتنى، خوەگونجاندى، و ڤیرا-

گەھشتىن... خراب داكەقتىنە. ھىقئە ل قۇناغا دى (ھەكەر ھەبت)
ب رەنگەكى دى ھزر بكن، بەلكو ببئە پارچەيەكا چەلەنگ ژ
جىھانا مرقۇقى.

ئەنجامىن شۆرشىن جەماوهرى پاشدا مايبى، دى ھەمان
چارچۇقەى ستىنن، لەو من باوهرى نىنە، بەرھەمى شۆرشىن
جەماوهرى ئەرەب، سەردەمانە و ھەقچاخ بن.. دى قۇناغەكا درىژ
—وھكو كۆمارىن سەختە قەكىشت، تاكو جارەكا دى بزائن، ئەوان
ھەمان خەلەتى دوبارەكرىە!!

نەدوورە ئەف شۆرشىن جەماوهرى ئەرەب، رۆژھەلاتا
نافىن ژ سىتھىزىيا ھەقسەنگ (ئەرەب-ترک-فارس) بەرھەف
دوھىزىيا ترک-فارس // سونە-شىعە ببەت و ھەقپكى و شەرل
رۆژھەلاتا نافین (چ گەرم، چ سار) دەست پى بکەت.

د ئەنجامى ھەمىن دا، دەولەتىن رۆژاڧا، تركيا وھكو
ھەقپشكى خوە يان وھكو بسورمانەكى بەرھۆز، ھنارتىە دەقەرئى،
دا رۆلىن زرتەكى بگىرت، چونكى من باوهرى نىنە دەولەتا
ئۆسمانى قەژىنن.

ناشەپۇك

۱. پىشگۈتن ۵
۲. ژىدەرى گىرقتارىيى ۹
۳. دەولەت ۱۵
۴. سەردەمى مروقى ۲۱
۵. گەنج ۲۵
۶. پائانكرنا بنەمايان ۳۱
۷. دادىيا جفاكى ۳۹
۸. ل بەر دەرى شكەفتى ۴۳
۹. بەھەشتا ئەردى ۴۹
۱۰. دىندارى و دىنادارى ۵۷
۱۱. پەروەردە ۶۱
۱۲. سىياسەت وەكو ژىرخان ۶۳
۱۳. كۈمەلەن دائىخستى ۶۷
۱۴. دژمىن دىوانە ۷۱
۱۵. ئاخقتن يان بەرھەم ۶۵
۱۶. مافىن مروقى ۷۹
۱۷. ئالىسەنگىيا رەھا ۸۳
۱۸. سلیمانىيى.. چاقلىكرن يان شۆرپشا گەلىرى؟ ۸۹
۱۹. ئەنجامىن گشتى ۱۰۳

ژ ئەقئ دیتئ و ئەقئ راستیی،
بۆ مه دیار دبت؛ ئەوا ل تۆنسی
و مسرئ روودای و ئەوا ل لیبیا
و یه مهنئ و سۆریا و به حرهین
رووددهت، دووری مه نینه.. رهوشا
ئهره بان وه کو ژیدهرئ هزرا خه لکی
مه، رهوشا مه یا ناخوه دروست
دکته و گه له ک جاران جادا کوردی
هندی ب کوشتنا بسورمانه کی ل
بۆسنه یان ل فلهستینئ داخبار
دبت و گهرم دبت، هند ب کوشتنا
برایین خوهیین کورد ل هه له بچه و
ئهنفالان داخبار نه بوویه و نابت..

0004

پښه به ریا چاپ و به لافکرئ - دهوک

ژمارا سپاردن 4852 - 2011